12/250
■ Decembrie 2023
■ Anul XXI

Cafeneaua literară

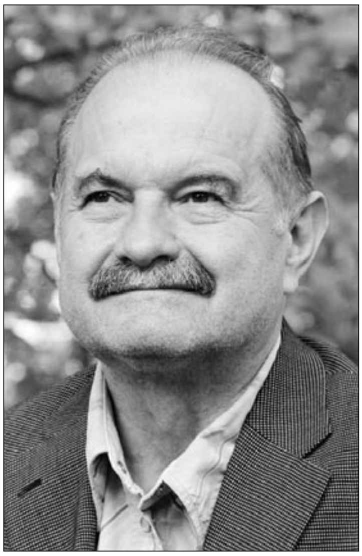

suplimet
ARTE POETICE

Ancheta «Cafenelei literare»

POEZIA LUI MIHAI EMINESCU ÎN VIZIUNEA SCRIITORILOR DE AZI

VALORI ÎN MIȘCARE, 2023/2024. DACĂ MĂ ÎNTREBAȚI PE MINE

Premiul Nobel pentru literatură 2023

Premiul meu Nobel pentru literatură 2023: **Ana Blandiana**.

•

Cartea anului 2023

Poezia românească după 1945, antologie, studiu introductiv şi note biobibliografice de **Ion Pop**, ediţie în 4 volume, Editura Ştiinţa, Chişinău;

P o e z i e: **Ion Mureşan**, *Introducere în poezie*, Editura Charmides, Bistriţa;

P r o z ă: **Simona Antonescu**, *Chiajna din Casa Muşatinilor*, roman, Editura Polirom, Iaşi;

N o n - f i c ţ i u ne: **Ana Blandiana**, *Mai-mult-ca-trecutul. Jurnal. 31 august 1988-12 decembrie 1989*, Editura Humanitas, Bucureşti.

•

Premiile Naționale de poezie 2024

Premiul meu „Mihai Eminescu": **Sorin Mărculescu**;
Premiul meu „Lucian Blaga": **Ion Mircea**;
Premiul meu „Tudor Arghezi": **Octavian Soviany**;
Premiul meu „Ion Barbu": **Viorel Mureşan**.

•

Premiile Naționale de proză 2024

Premiul meu „Ion Creangă": **Doina Ruşti**;
Premiul meu „Mihail Sadoveanu": **Matei Vişniec**;
Premiul meu „Liviu Rebreanu": **Mircea Daneliuc**;
Premiul meu „Urmuz": **Răzvan Petrescu**.

Notă: Ar trebui create finanţator, tradiţie, consecvenţă şi independenţă pentru premiile „Mihail Sadoveanu" şi „Liviu Rebreanu". Premiul „Ion Creangă" le are. Premiul „Urmuz" le caută; nu prea cred că ar trebui pus în rând cu celelalte; dar poate că îşi creează un prestigiu (ar putea fi, în principiu, un premiu pentru proza scurtă); în 2023 a fost abia la prima ediţie (premiat: Viorel Marineasa).

Cel mai bine gestionat şi promovat premiu pentru proză e Premiul Naţional acordat de *Ziarul de Iaşi*. Are juriu independent (adică fără patronajul nefast al USR), lucrează transparent cu nominalizări şi dezbateri publice. Premii acordate recent de *Ziarul de Iaşi*: Bogdan-Alexandru Stănescu (pentru 2022), Florin Lăzărescu (2021), Ioana Pârvulescu (2020).

•

Premiile Naționale de critică și istorie literară 2024

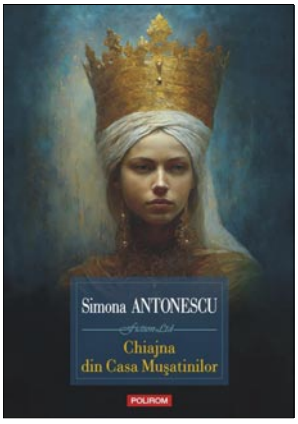
Premiul meu „Titu Maiorescu": **Ioan Holban** (pentru performanţele de lectură şi interpretare critică);

Premiul meu „G. Călinescu": **Nicolae Mecu** (pentru coordonarea şi realizarea ediţiei critice din opera lui G. Călinescu; poate că l-a luat într-un an anterior?; ar fi normal);

Premiul meu „Garabet Ibrăileanu": **Cornel Ungureanu** (pentru militantismul regionalist şi pentu erudiţia arondată).

Presa culturală și literară. Performanțe

Cea mai bună revistă culturală: ***Convorbiri literare.*** Deși se anunță din titlu ca o revistă literară, *Convorbiri literare* are un profil cultural, bine compartimentat şi bine susţinut: istorie, religie, filosofie, pe lângă literatură, arte şi traduceri. Are cea mai bună echipă de critici şi istorici literari, asigurând o receptare generoasă a actualităţii editoriale. Are un colectiv redacţional competent, capabil să asigure coordonarea domeniilor culturale propuse. Directorul publicaţiei este cel mai bun manager al unei reviste de la noi.

Cea mai spectaculoasă evoluţie managerială: revista ***Contemporanul. Ideea europeană***. Apare sub egida Academiei Române, cu o frumoasă consistenţă tematică şi sobrietate publicistică. La paginile de istorie se adaugă popularizarea ştiinţelor (biologie, neurologie, informatică). Ancora academică îi prieşte, îi dă elan şi deschidere de orizont intelectual, configurându-i o identitate distinctă în peisajul revuistic actual, unde cele mai multe publicaţii sunt culegeri nevertebrate de articole şi poezii.

Cea mai ciudată cădere în anonimat a unei reviste: revista ***Familia***, aflată în declin vertiginos de mai mulţi ani. Seria nouă, din 2021 încoace, a rupt legătura cu orice tradiţie, la modul progresist. Propria istorie şi valorile locale nu contează pentru ea. Are un colectiv buimac de redactori şi colaboratori, fără o direcţie clară. O revistă aeriană, nedemnă de trecutul ei, care, de altfel, nici nu o interesează. Se vede că nu ştie pe ce lume e. Cea mai slabă, dezorientată şi nevertebrată revistă dintre revistele judeţene! Un balot de texte aruncate în neant, fără un strigăt de disperare. Să o comparăm cu *Argeş, Ateneu, Acolada, Vatra*, *Tribuna*. Faţă de ele revista *Familia* e o stafie, o sperietoare pentru cititori ca mine; dar poate că eu mă sperii prea uşor! (Nu e un pamflet, e o tristeţe ceea ce spun. Îmi pare nespus de rău pentru acest eşec lamentabil.)

Cei mai buni publiciști din mediul cultural

Cea mai plăcută şi longevivă rubrică: **Andrei Pleşu**, *Nici aşa, nici altminteri*, în ***Dilema veche***.

Cel mai bun editorialist pe teme politice: **Doru Buşcu**, la ***Caţavencii***. Îi citesc cu folos şi pe Andrei Cornea, cu două editoriale pe săptămână, în revistele *Dilema veche* şi *22*, pe Bedros Horasangian şi Eva Galambos, în *Observator cultural*. Îmi lipseşte în ultima vreme (august-noiembrie) Cristian Pârvulescu din presa scrisă pe care o citesc; apare salutar la unele emisiuni tv.

Cel mai bun editorialist pe teme cultural-literare: **Nicolae Manolescu**, în ***România literară***. Vai-vai!, nu glumesc, dar nici nu detaliez. Oricum, e cel mai citit, ceea ce nu e puţin lucru. Voiam să-l evidenţiez pe Ovidiu Pecican, de la *Steaua*, dar mă temeam să nu-i fac un rău, prea e pe val şi nu se cade să trezim suspiciunea sau poate chiar mânia patronului de trust al revistelor USR. (Iată că l-am şi vulnerabilizat! Las-o mai moale, Ovidiule! Prefă-te mai modest!). Nicolae Prelipceanu, pe care l-am agreat altă dată, se încurcă în lauri, dar rămâne la fel de percutant, la *Viaţa românească*, o revistă elegantă, curată şi exigentă.

Cel mai bun cronicar literar generalist: **Ştefan Borbély**, în ***Contemporanul. Ideea europeană***. Îl urmăresc şi pe Iulian Boldea, în *Apostrof* şi *Vatra*. Răzvan Voncu, în *România literară*, e prea sectar, nu iese din cercul de cretă manolescian, scrie prea puţin despre proza de ficţiune şi prea mult despre poezie şi proza non-fictivă; e copleşit, dacă nu cumva chiar depăşit, de fenomenul literar actual; istoria literară e adevărata lui vocaţie. *Convorbiri literare* ar avea resurse să titularizeze un cronicar literar generalist, pe lângă cei trei speciali, care sunt doi (pentru poezie, proză; cel pentru critică şi istorie literară cam lipseşte; nu s-a găsit un succesor pentru Dan Mănucă).

Cel mai bun cronicar literar de proză: **Victor Cubleşan**, în ***Steaua.*** Îl concurează Cristian Teodorescu, la *Caţavencii*. Constantin Dram, la *Convorbiri literare*, scrie preferenţial despre autori mai puţin cunoscuţi. Alţii scriu despre proză fără a fi aşezaţi la o rubrică, fără responsabilitatea unei consecvenţe (Marius Miheţ, de pildă, critic migrator de la o revistă la alta; ar putea fi cronicarul de proză titular la *România literară*, dacă revista ar şti să se organizeze mai bine în sectorul de critică, acum vraişte).

Cel mai bun cronicar de poezie: **Ion Pop**, în ***Steaua*** şi ***Viaţa românească.*** Alţi cronicari de poezie foarte buni: Andreea Pop, în revista *Familia* (şi în *Vatra*, unde scrie cronica de debut), Viorel Mureşan, în *Steaua*. Cristian Livescu, în *Convorbiri literare*, e prea extins analitic, cu judecăţi de valoare implicite, evazive. Gheorghe Grigurcu şi Alexandru Cistelecan, generoşi, harnici şi comprehensivi, nu sunt, din păcate, titularii unei cronici „oficiale" de poezie, declarate ca atare. Unul dintre ei ar putea fi, alături de Marius Miheţ la proză, cronicarul săptămânal de poezie al *României literare*, cu condiţia ca, pe lângă el, să nu se strecoare cu duiumul alte cronici ultra-amabile de poezie. E cazul instaurării unui regim de austeritate pentru cronica de poezie.

Cea mai plăcută şi reconfortantă revenire în critica de întâmpinare: **Dan C. Mihăilescu**, în revista ***Orizont***. O pată luminoasă într-o ceaţă regionalistă.

Excelent cronicar literar al apariţiilor editoriale de la Chişinău: **Mircea V. Ciobanu**, în ***Viaţa românească***. E singurul care prezintă sistematic şi sagace literatura basarabeană la zi, în presa literară din România.

Cel mai bun, mai tenace, mai cuprinzător şi mai consecvent recenzent: **Cristina Manole**, în ***Observator cultural***. Dau un cataif pentru cine îmi dă informaţii despre misterioasa autoare, un CV sau o poză! Recenzia e puţin practicată în revistele noastre, fiind preferate cronicile la grămadă. Merită o evidenţiere recenzenţii de serviciu la *Convorbiri literare*: Marius Chelaru şi Emilian Marcu.

Premiul Cartea de critică literară a anului 2022

Criticul și istoricul literar Ion Simuț a primit de curând Premiul *Cartea de critică literară a anului 2022*, pentru volumul „Cum se scrie istoria literară?", Editura Școala Ardeleană. Premiul a fost acordat marți, 28 noiembrie 2023, la sediul Muzeului Național al Literaturii Române, din București, în cadrul Premiilor APLER, ediția a XXV-a. Juriul a fost format din Ștefania Coșovei, Dan Mircea Cipariu și Mircia Dumitrescu. **(C.L.)**

•

Revista *Observator cultural* își clarifică programul

Revista *Observator cultural* părea, până de curând, orientată pe făgaşul progresismului cultural, adică pe axa corectitudinii politice. Cum s-au adunat în lume prea multe exemple de cenzură asupra clasicilor din perspectiva corectitudinii politice, redacţia (o parte a redacţiei!) a simţit nevoia să se distanţeze de o asemenea tendinţă, care duce la falsificarea valorilor tradiţionale, în numele unei noi ideologii. Un editorial publicat în nr. 1173 din 5 septembrie 2023, intitulat *Ce facem cu literatura?*, clarifică atitudinea revistei, împotriva listelor prohibitive care acuză capodopere ale literaturii universale, considerate incorecte politic. Semnează: Victor Cobuz, Cezar Gheorghe, Alina Marc-Ciulacu, Matei Martin, Carmen Muşat, adică conducerea revistei şi trei dintre redactori. Rămân pe dinafară: Alina Purcaru, Silvia Dumitrache, Doina Ioanid, Iulia Popovici – ceea ce înseamnă că sunt de altă părere, adică de partea corectitudinii politice în cultură. Are oare *Observatorul cultural* o redacţie dezbinată? Poate că numai bifurcată. Feminismul, ca parte onorabilă a stângismului revistei, merge înainte. Fie că suntem, fie că nu suntem de acord cu conceptul de literatură feminină, nu putem să nu constatăm ofensiva autoarelor în poezie, proză şi critică literară, scriitoare pe care *Observatorul cultural* le susţine în mod programatic, mai mult decât oricare altă revistă.

•

Revista Secolul XXI – o revistă ignorată?

Nu cu multă vreme în urmă, Gabriel Chifu se lăuda cu marele trust de presă pe care îl alcătuiesc cele nouă reviste ale Uniunii Scriitorilor din România. Nu le mai înşirui. Dar ele sunt zece, de fapt. Revista *Secolul XXI* este întotdeauna uitată – şi poate chiar mai rău decât atât: ostracizată. E la mijloc un vechi conflict administrativ al revistei cu USR pentru sediu. În vară a apărut un frumos număr omagial dedicat lui *Doinaş, contemporanul nostru*, 1-6/2022, la centenar, număr realizat de Alina Ledeanu. (A mai apărut unul dedicat lui Doinaş şi în 2013.) Printre evocări, analize şi interviuri, merită reţinute cele mai noi evaluări ale operei lui Doinaş, semnate de Ion Pop, Bogdan Creţu, Simona Constantinovici şi Pompiliu Crăciunescu. Nicio revistă a USR nu a semnalat apariţia suratei. Cel puţin cele trei reviste centrale tac mâlc (până în 15 noiembrie când finalizez aceste observaţii). Explicaţia (o spun direct, fără ocolişuri) stă în analiza întreprinsă de Gabriel Andreescu, intitulată *Cum creează calomnia o ficţiune: cazul Ştefan Aug. Doinaş*, unde se arată foarte clar cum au contribuit Nicolae Manolescu şi USR la „terfelirea unui model", pornind de la dosarul de Securitate al poetului. *România literară* nu înregistrează nimic.

Revista *România literară* (a semnalat şi ea anul trecut cam strepezit centenarul) şi USR – două instituţii vitrege pentru posteritatea marelui poet Ştefan Augustin Doinaş! Dar parcă numai pentru Doinaş?! Ce să zicem posteritatea altora? Vintilă Horia, Paul Goma, Eugen Simion, Ion Caraion, Nicolae Balotă, Augustin Buzura, Mircea Iorgulescu (sunt numai câteva exemple de ostracizaţi) – a căror literatură ar trebui scoasă programatic de sub apăsarea unor păcate ale biografiei, acolo unde există. Cine să facă această disjuncţie, în numele criticii estetice, atât de des invocată ca principiu de valorizare, dacă nu cei mai înverşunaţi adepţi ai criticii estetice?

•

FUNDAȚIA CULTURA NAȚIONALĂ – revistă lunară și editură. Proiect

Scrisoare adresată Ministerului Culturii

Luând în seamă eşecul revistelor USR şi al celorlalte reviste de a materializa un program cultural naţional, deschis spre toate generaţiile, spre toate tendinţele, axat pe marile valori, pe dialogul critic al punctelor de vedere diferite, pe promovarea literaturii celei mai noi, pe interesul faţă de publicul cititor într-un spirit modern, pe prezentarea problemelor esenţiale din domeniile umaniste, accesibile publicului larg (cultivarea limbii române, istorie, teologie, filosofie, arte, sociologie, psihologie, ştiinţe politice şi sociale, diplomaţie, profilul Europei, relaţia Occident-Orient, locul României în Europa şi în lume, Republica Moldova), propun Ministerului Culturii să iniţieze prin AFCN o revistă şi o editură de interes naţional, sub titlul ***Cultura Naţională***, după modelul interbelic dat de ***Revista Fundaţiilor Regale*** şi al editurii conduse de Al. Rosetti, care a iniţiat ediţia critică Eminescu, a publicat în 1941 *Istoria*... lui G. Călinescu. Conducerea celor două instituţii, coordonate şi finanţate de Ministerul Culturii prin AFCN, ar fi bine să fie asigurată de intelectuali independenţi (academicieni, lingvişti, cercetători, profesori universitari), în convenţă cu Academia Română, Institutul „G. Călinescu" şi celelalte institute filologice şi de istorie zonale ale Academiei, personalităţi ca de pildă: Ana Blandiana, Gabriela Adameşteanu, Ioan-Aurel Pop, Victor Voicu, Vasile Puşcaş, Mircea Dumitru, Cassian Maria Spiridon, Florin Lăzărescu, Rodica Zafiu, Gheorghe Chivu, Paul Cernat, Bogdan Creţu, Ioana Pârvulescu, Adrian Tudurachi, Mircea Platon. Tipărirea poate fi asigurată prin una dintre editurile Humanitas sau Polirom. Modelul de gestionare a site-ului şi a variantei electronice poate fi *Observator cultural*. Premisele unei formule editoriale şi manageriale pot fi inspirate de *Convorbiri literare*. Difuzarea revistei va fi asigurată prin abonamente subvenţionate, direcţionate către toate bibliotecile din centrele urbane, licee, colegii, universităţi, primării, alte instituţii de interes public. Finanţarea legală a culturii, subvenţiile centrale prin AFCN trebuie folosite mai eficient, scoase de sub tutela unor grupuri mărginite.

Repet: modelele pot fi *Revista Fundaţiilor Regale* şi *Editura Fundaţiilor Regale „Carol II"*, în instituţii noi ce pot fi gândite separat sau, mai bine, sub cupola uneia şi aceleiaşi instituţii. Administrativ, editura şi revista făceau parte din *Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II"*, care avea un regulament de funcţionare, ce trebuie studiat.

Proiectul va trebui pregătit de un colectiv de specialişti (filologi, scriitori, istorici şi jurişti), pentru ca Ministerul Culturii să prezinte în viitorul mandat legislativ, dacă nu se poate mai devreme, un proiect de lege în Parlament, cu aceste două obiective: înfiinţarea unei reviste şi a unei edituri sub numele comun de *Cultura Naţională*, posibil a fi susţinute şi gestionate de o fundaţie.

De-românizări

Spune repetat N. Breban, mereu clarissim în principii: Să nu ripostezi este *indemn*. Aşadar, ripostez:

Sintagma lui Nichifor Crainic e acut actuală: „deromânizarea românilor". Un ins politic cere imperativ: fără invenții românești. Altcineva acuză isteric „moștenirea istorică", greșind involuntar cuvântul: în loc de tragem *ponoase*, spune tragem *foloase*. Gura păcătosului! Oare când vom ieși din jocul crud al profitorilor de războaie?

Clasa politică, în întregimea ei, pare a-l fi citit pe Sun Tzu (*Arta războiului*) și vrea cu dinadins să-i aplice strategia: a de-construi egal a distruge. În ce fel ar face-o? Discreditându-i pe marii bărbați politici, pe bărbații *prea* români, *prea* românocentrici. Ordin de luptă: desființați luminătorii de neam!

Ilegitimul „Tribunal al poporului" din vremi staliniene nu asta a făcut? L-a declarat pe Mircea Vulcănescu, o conștiință intens națională, criminal de război. Așa a rămas și acum. Țuțea a ieșit cu greu de sub aceeași sentință. Anton Golopenția a murit în închisoare, nejudecat, necondamnat.

Și pentru că războiul româno-român e în desfășurare, altă modalitate strategică, după Sun Tzu, în vederea câștigării bătăliilor, este utilizarea creaturilor ticăloase, abjecte. În alte cuvinte, bazați-vă pe cozi de topor, pe trădători, pentru că „nicio țară nu poate fi cucerită fără o complicitate din interior".

La guvernare se perindă aceeași Mărie cu altă broșă (Turcan, devotata lui Iohannis, fostă devotată Băsescu plus EBA, s-a ajuns devotată Culturii, pentru că zdrăngăne la pian, că alt motiv nu văd). Președintele și guvernul pun în fapt zilnic fabula lui Alecu Donici: *Racul, broasca și o știucă*. Și mă întreb, cu o vorbă a lui Caragiale, ce-o fi căutat neamțul în Japonia pe timp de criză guvernamentală, împreună cu strălucitoarea-i nevastă, senină în bleu ciel? O fi vrut să-i vindece răul de București?

Dar le poți cere celeritate lui Iohannis, eleganță petrovului de Băsescu, forță lui Emil, cinste lui Iliescu? Ce n-au distrus comuniștii, au distrus, după explozia *controlată* a mămăligii, capitaliștii de tranziție, adică tot comuniștii. Brucan, care n-a lucrat pentru nimeni, nici pentru KGB, nici pentru CIA, doar pentru Ana Pauker, l-a împins spre vârful statului pe Petre Roman, care, după propria-i mărturisire, trăia, sărmanul, în anii optzeci, din vânat și din concedii *abroad*, predilect în Franța. Don Pedro a făcut un cadou concurenței: siderurgia românească. Voința de a de-construi a atins cota de avarie. Ni s-a spus că cimentul e poluant, oțelul la fel și au fost reduse drastic.Acum e rândul văcuțelor, păsărilor, porcilor. Ținta: să devenim stat postindustrial, stat postagricol și toate încep cu post: postsilvicultură, postcultură, posteducație etc. La Iași, din zona industrială (dezindustrializată) a rămas doar numele tramvaiului de Baza 3. Acolo am auzit o înjurătură la adresa tuturor „habarniștilor" politici: „Tu-le stelele lor și luna!"

Un foarte scurt bilanț? Apa Nova – companie franceză, deși apa e românească; lumina (curent românesc) venea de la Enel italian; gazul metan românesc îl plăteam la Gaz de France Suez; cablul și internetul (RCS& RDS) îl deținea Zoltan Teszary, care a vrut și canal televizual. Telefonia mobilă nu-i românească, nici marfa din market-uri: după Ilie Șerbănescu, 90% e de import, dacă cifra de prin 2019 o mai fi corectă. CFR-ul, a doua armată a țării, e praf. Ce mai urmează? Poșta română? Poliția? Flota românească, a patra flotă comercială a lumii, s-a dus pe apa sâmbetei.

Distrugerea satului și a statului au continuat-o și o duc la rău sfârșit postsocialiștii. Dar ce nu vă place? Avem nu unul singur, ci două state românești, chiar dacă al doilea a rămas în brațele vechii și nostalgicei prietene, Rusia. România – cetate fără metereze – e mult mai convenabilă și pentru Est, și pentru Vest. Facem propagandă pentru pifani, cărora moartea le vine nu pe câmpii patriei, ci-n deșert sau în stepă. De educație în spirit patriotic nu mai e nevoie, pentru că patriotismul e un moft. Eroismul? Zădărnicie, vânare de vânt! Se râde chiar de apărarea țării cu prețul sângelui, ca-n vremi rolleriene, când țăranii murind pe linia Mărăști-Mărășești-Oituz erau considerați, în manualul de istorie obligatorie și obligată lui Stalin, imperialiști.

Spinoasa problemă identitară e ocolită ca fiind incorect politică; ni se repetă că ființa națională a intrat în comă, chiar i se scrie actul de deces.Nu și al ucrainenilor. Și nu mai sunt sugestii dinspre ONG-uri, ci imperative. Așa vi se cere, așa faceți! S-a schimbat doar poarta unde se trag golurile: poarta istoriei, a credinței creștine, a tradiției.

Fără conștiință morală, un popor poate fi învins „fără lupte", spune tot Sun Tzu. I-au deprins lecția cei care afirmă fără ezitare că a fi patriot înseamnă a fi... ceaușist sau național-comunist, după caz. Pe cale de consecință, patrioți ca Mircea Eliade, Pamfil Șeicaru, George Uscătescu, Ernest Bernea, Noica au fost rău etichetați. Cum să scrie George Uscătescu că Mihai Eminescu e „marele contemporan" dacă poetul a fost *prea* naționalist? „Elementul românesc să rămâie cel determinant ca el să dea tiparul acestei forme de stat", a scris publicistul, considerat orice, numai poet național nu, că nu ne mai place formula.

Scrie Petru Ursache, în *Istorie*, *genocid*, *etnocid*, ediția integrală, Eikon, 2019: „Sunt lanțuri mai grele decât cele pe care înaintașii noștri le purtau la mâini și la picioare, prin gherle și prin forturi: uitarea, ignoranța, mancurtizarea." Și încă: „Păcatul pornește de la necunoașterea noastră. Prea

ne-am obişnuit să acceptăm tot ce ni se spune, fără control, să-i credem pe cuvânt pe cei care o fac pe atotştiutorii, să preluăm până şi vorba rea, nebănuind că este îndreptată chiar împotriva noastră".

Se ştie, în şcoala online, cine n-a acceptat ultimatumul URSS, din 1940? Şase din 26 şi anume: Iorga, Victor Iamandi, Silviu Dragomir, Traian Pop, Ştefan Ciobanu, Ernest Urdăreanu. Carol II (v. Jurnalul) a suferit 7 zile! Cum Mihăiţă tocmai dădea bacul, tătânele a oferit câte o tabacheră absolvenţilor. „Restul nopţii, cu Duduia, am plâns amarnic" (însemnare din 27 iunie).

La procesul Mareşalului, Iuliu Maniu a declarat că n-a ştiut ce s-a întâmplat la Palatul Regal, în noaptea lui 23 august 1944. A realizat apoi dezastrul capitulării fără condiţii şi i-a întins mâna lui Ion Antonescu, aflat în boxa condamnaţilor. Surpriza lui Maniu? Discursul lui Churchill pro Stalin: Stalin, „acest mare şef al ţării sale şi cred cu fermitate că pactul nostru de 20 de ani va fi unul dintre factorii cei mai durabili pentru asigurarea păcii, ordinii şi progresului în întreaga Europa." Halal pace între popoare, ordine şi progres! Cât a fost închis la Sighet (unde a şi murit, băgat de gardieni într-un sac şi târâit pe scări spre groapa comună) s-o fi întrebat dacă Churchill a crezut în ce declarase despre marele ucigaş? Dar, pentru Dumnezeu, de ce Mareşalul e denigrat continuu, iar Miklos Horthy, care a trimis la Auschwitz şi Maidanek peste 600.000 de evrei, a fost reînhumat cu onoruri militare, în 3 septembrie 1993? Wass Albert, criminal de război, e omagiat; Gheorghe Alexianu rămâne proscris, în ciuda luptei pentru reabilitare, dusă de fiul său, istoricul Şerban Alexianu, care a auzit, copil fiind, împuşcăturile plutonului de execuţie. Iată ce scrie Cicerone Ioniţoiu în *Rezistenţa anticomunistă*: „Ceea ce ţi se poate întâmpla cel mai rău este să fii pus la zid şi împuşcat, şi dacă aceasta se va întîmpla, îţi vei fi făcut, cel puţin, datoria faţă de ţară şi nimeni în lume nu poate mai mult."

Avem Posada, avem Rovine (batjocorit de un glumăreţ ca Ovine), avem Şelimbăr, avem Podul Înalt, avem Oarba de Mureş. Am lichidat comunismul lui Bela Kun *manu militari*.... Victorii sau ni se pare? întreabă unii. De ce ne-o fi plăcând să ne denigrăm eroii? Avram Iancu e numit „criminal de război", Mihai Viteazul, „paranoic", cu voinţa lui suspectă de Unire, când Lucian Boia susţine, în cărţi cu tiraj mare, inexistenţa conştiinţei identitare. Un istoric de şcoală nouă, pe care nu-l mai numesc, a scris recent, într-un april cam întunecat, că generalul Ion Dragalina a fost „fabricat" ca erou „după un deces stupid". Să-i dărâmăm, deci, statuile, să-i suprimăm numele dat unor străzi. Ce dacă Ferdinand cel Loial i-a oferit pe patul de moarte Ordinul Mihai Viteazul? În 12 octombrie 1916, se afla în inspecţie pe zona Văii Jiului, când a fost împuşcat în omoplat şi-n braţ. Amputat prea tîrziu, a murit în noaptea de 24 spre 25 octombrie 1919. Dar ce mai contează pentru noi rezistenţa în Carpaţi? Nici că, de pe patul de spital, generalul a continuat să comande lupta contra teutonilor? Că şi fiul său, căpitanul Dragalina, a fost rănit în luptele Jiului?

Îi contestăm pe adevăraţii eroi, dar Silviu Brucan este invitat la „ospăţul învingătorilor", cum a făcut-o Vartan Arachelian, deşi bine ştia cum l-a dirijat din studioul 4 al televiziunii pe Brateş, să urle despre otrăvirea apelor, despre cele 60.000 de victime din Timişoara, despre teroriştii sângeroşi, lunetişti antrenaţi să tragă din toate poziţiile, nu şi-n iliescani. De la conducerea FSN, Brucan „răspundea" (verbul agitpropilor stalinişti) de „agitaţie şi propagandă", dar şi de Ministerul de Externe. Parşiv ca totdeauna, a făcut din ziarul „Scânteia", „Scânteia poporului", apoi, nici mai mult nici mai puţin decât „Adevărul" (lui CTP).. La urma urmelor, nu s-a preschimbat Academia „Ştefan Gheorghiu" în Facultatea de Jurnalistică? Nu auzim jurnalier tot soiul de „povestiri"? Nu avem istorici ficţionari, autori de proză? Şi pentru că istoria recentă a ajuns deja traistă cu poveşti, mă şi mir cum nu există în capitală Bulevardul Brucan, colţ cu Calea Militaru. Doar s-a ras bulevardul Ana Ipătescu, dar s-a păstrat Piaţa-Parcul-Patinoarul Moghioroş, iar cei bântuiţi de demonii Lenin-Stalin au ieşit la suprafaţă. Nu numai în România. Chiar într-o Zi a Armatei, socialistul Pedro Sanchez, primul premier al Spaniei care a depus Jurământul fără Biblie şi fără Crucifix, a dispus ca oasele generalului Francisco Franco să fie scoase din mausoleul unde au fost depuse în 1975 şi mutate într-un cimitir oarecare. De ce? S-a re-evaluat trecutul! N-a mai contat că Franco a determinat victoria naţionaliştilor în războiul civil din Spania. Sicriul a fost scos din bazilica aflată în Valea celor Căzuţi, necropola cuprinzând peste 30.000 de morţi din ambele tabere ale războiului civil (1936-1939), când forţele republicane (anticlericali, anarhişti, socialişti, comunişti, autonomişti) au fost învinse.

În cerinţe şi-n tendinţe a intrat o istorie dez-etnicizată. Fără „slăbiciuni etnice" se arată şi cel mai anti-etnicist dintre anti-etnicişti, Lucian Boia, noul său mit fiind distrugerea postmodernă a miturilor. Cum manufacturează dumnealui istoria României mai rar cineva! Rectific, greşesc: Boia a fost depăşit de „negaţioniştii" (mulţumesc, Radu Preda!) calvarului piteştean, Mihai Demetriade şi Mădălin Hodor, cercetători în plată (n-au fost încă demişi?) la CNSAS. Mistificarea adevărului istoric a atins un punct culminant. Greu de depăşit, dacă s-au negat teroarea şi oroarea cumplitului experiment al „reeducării" din închisoarea Piteşti. Demetriade s-a lăsat intervievat, pentru Radio France International, de controversatul Wiliam Totok, ca să spună că în iadul reeducării „nu au fost numai victime". A fost secondat, în mistificarea adevărului istoric, de un nihilist de calibru foarte mic, Mădălin Hodor (pe Facebook): „nişte că...aţi cu ochi care se torturau între ei pentru un blid în plus". Ceva mai abject, mai grobian nu mi-a fost dat să citesc. Mai mult nu se poate Ba da, se poate: „cel mai tare au sărit de cur în sus trepanaţii noii drepte, vexaţi nevoie mare că le strică omul (Demetriade e „omul", nota mea, Magda Ursache) feng-shuiul, cum că bunicuţii lor mici şi verzi au fost victimele sovieticilor". Dar ale cui, dacă nu ale NKVD-ului? Dacă ar fi fost o răfuială între legionari, cum susţin câţiva nesăbuiţi, atunci de ce, în 1971, Ceauşescu i-a reabilitat pe organizatorii urgiei: pe Pantelimon Bodnarenko, diminutivizat Pantiuşa, pe Nicolschi, comandant suprem Secu până prin 60-62, când acel *laboratoire concentrationnaire* (Virgil Ierunca) funcţiona cu motoarele turate la maximum, pe Teohari, ministru de Interne în anii *Patimilor după Piteşti*? Nu pentru că ei, comuniştii, au organizat sumbrul, mizerabilul experiment? Cinicul director al puşcăriei, Dumitrescu, se desfăta urmărind prin vizetă torturile. Dumitru Bacu ne-a spus că „s-a bătut numai de dragul de a se bate"; apoi băteai ca să nu

fii tu zdrobit în bătaie, denunţai ca să nu fii tu denunţat. Iar delaţiunea a fost preluată „creator” de acolo, din Camera 4 Spital, după ce creierele nu s-au mai spălat cu bâta, ci cu denunţul.

După tehnica Sun Tzu, trebuie provocată discordia între tineri (progresişti) şi bătrâni (reacţionari). Ce dacă „bunicuţii”, studenţi şi liceeni în anii 50-60, au fost torturaţi terifiant ca să abjure religia şi că atunci „cerul s-a umplut de sfinţi”? Demetriade dă lovitura la temelia mitului rezistenţei anticomuniste şi-i apreciat de Hodor. Confuzie şi uitare când şi cât se poate, pentru a se distruge memoria celor care au fost capabili să reziste, care nu s-au dat bătuţi. Cu capul vârât în tinetă, ca să fie „botezaţi”, au văzut crucea de pe cer. Şi nu puţini.

Într-un interviu mai vechi, luat de Remus-Valeriu Giorgioni lui Adrian Alui Gheorghe, pentru revista „Hyperion”, din 2009, poetul imagina un scenariu politic, glumind că îşi dorea să fie... „dictator, măcar pentru o vreme”. Sub „dictatura” sa, România ar fi fost scoasă din toate crizele, dar trebuia dusă în una singură: *criza de supraidentitate*. Iar pedeapsa cea mai dură ar fi fost retragerea identităţii. Poetul se iluziona că pedepsiţii s-ar fi sinucis de ruşine. Şi că inşii cu suflete moarte n-ar fi fost îngropaţi lângă cetăţenii oneşti, ci într-un loc aparte. Atunci, am citit şi am râs. Acum, mi se pare *de râs-cu-plâns*, spre a spune ca Ion D. Sîrbu.

Vladimir Tismăneanu, prin *Raport final*, comandat de un preşedinte în gând, în suflet, în spate şi-n faţă cu Securitatea, a vrut să de-fascizeze România, constant fascistă în viziunea sa. Precizare: din *Arheologia terorii* a lui V. Tismăneanu lipseşte tocmai vârful sadismului, Experimentul Piteşti, cea mai cumplită *bolgie* carcerală, unde gardienii omorau în bătaie la fel de uşor cum şi-ar fi tăiat unghiile, unde jucau pe sternul deţinuţilor până când mureau sub cizme. În *Eu, fiul lor*, Dorin Tudoran nu ezită să scrie: „O memorie integrală l-ar face pe Vladimir Tismăneanu să se scuipe singur în oglindă”.

Alt Vladimir, disidentul Bucovski, în discursul de la Braşov, din mai, 2006, când a fost numit Membru de onoare al Asociaţiei 15 Noiembrie 1987, şi-a dorit nu numai de-fascizarea, ci şi de-comunizarea: „Tragedia ţărilor noastre constă în faptul că noi n-am reuşit să definitivăm ceea ce am început. Da, comunismul ca sistem a căzut, iar noi am crezut tot timpul că va cădea. Dar nu l-am terminat definitiv.” QED.

Pământ

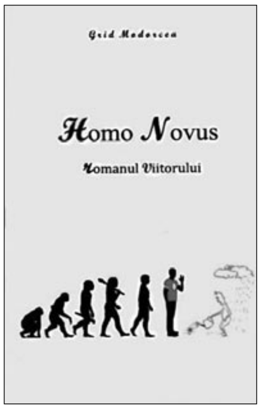
Moto:
”După cine eşti, Moarte, în doliu?”
Corneliu Vadim Tudor

Suntem grei, suntem grei,
ca pământul de grei -
de ce oare, de ce oare nu vrei
să te-arunci în iazul cu zei -
că e iad, că e rai,
ştii măcar cum să stai -

cu picioarele-n sus, fără cap
jos în pământul sărac să sap
pentru-a câta venire pe lume
să te ştie pământul, cerul şi iadul
să te strige pe nume
să te ţină în braţe greu ca pământul
să cadă cu tine o lume-nelume
în hăul de azi căzut în genune
şi grei, cum suntem de grei ca pământul
să ştim fiecare când şi unde
ne-aşteaptă
pământul.

Valentin PREDESCU

DICŢIONAR UTOPIC, prezentare

Este pentru prima oară când în cultura română apare un DICŢIONAR UTOPIC dedicat artei neconvenţionale a viitorului.

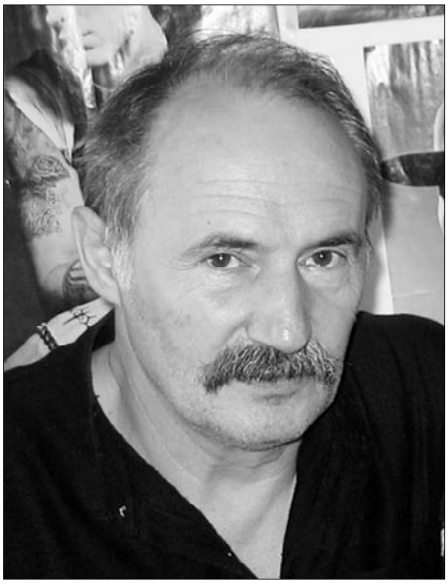
Este a 123-a carte a lui Grid Modorcea şi a 25-a sa carte dedicată artei din Cetatea viitorului, pe care a numită-o Civitas Innocentiae. Este o lucrare cu totul specială, care completează volumul **Homo Novus, romanul viitorului**, care prezintă pe larg cum arată această Cetate a Inocenţei.

Este un dicţionar practic pentru cei care stau cu faţa spre viitor, care visează o lume mai bună, care construiesc încă de pe acum Civitas Innocentiae, o cetate a omului liber, neînregimentat, purificat. O cetate ideală în care individualitatea se realizează prin armonie cu comunitatea. O lume a egalităţii depline, posibil de realizat, pe baza valorilor omenirii şi a celor mai bune fapte pe care ele le-au creat.

Sunt incluşi în acest dicţionar termini care privesc lumea de mâine, Lumea II, în care am vrea să trăim, în care nevoile materiale au fost depăşite şi existenţa are o singură dependenţă majoră: arta, felul artistic cum îşi trăiesc oamenii viaţa. Explicaţiile fac legătura între ceea ce este şi ceea ce va fi, între fenomenele majore aşa cum sunt ele înţelese azi şi cum sunt prevăzute a se derula în viitorul apropiat sau îndepărtat.

Volumul mai cuprinde şi trei Anexe dedicate tendinţelor actuale care pregătesc arta neconvenţională a viitorului. Sunt analizate cele mai semnificative expoziţii de artă americane, care configurează o realitate utopică în care toţi oamenii vor face artă sau sunt legaţi de plăcerile estetice. Există deja un târg de artă dedicat acestei realităţi, numit Outsider Art Fair. În contextul când pacea va triumfa şi omenirea nu va mai depinde de nici un fel de zei, de politică, religie şi bani, când traiul oamenilor va fi asigurat, Viitorul va fi o operă de artă. **(Redacţia Editurii Scriitorilor)**

VIRGIL DIACONU

Lecția de poezie

Astăzi vom vorbi despre poezie. Această lecție nu se află în programa școlară, așa că fiți liniștiți: nimeni nu vă ascultă și nimeni nu vă pune note. Așadar, ce este poezia?

Eu cred că poezia este atunci când spui lucruri pe care nimeni nu le-a spus niciodată, dar pe care le știe toată lumea... De aceea, poezia este în același timp stranie și cât se poate de firească.

De pildă, poetul care a scris *Cântarea Cântărilor*, din Biblie, a pus-o pe Sulamita, iubita regelui Solomon, să rostească următoarea metaforă:

„Eu sunt un trandafir, sunt trandafirul din Șaron”.

Înainte de iubita lui Solomon nimeni nu mai rostise această metaforă, deși toți puteau să recunoască faptul că iubita regelui este frumoasă ca un trandafir. Poezia este atunci când spui lucruri pe care nimeni nu le-a spus niciodată, dar pe care le știe toată lumea... „Eu sunt un trandafir, sunt trandafirul din Șaron”.

Așadar, poetul care a scris *Cântarea Cântărilor* a prefăcut frumusețea iubitei lui Solomon în metaforă. Poetul este în același timp un hoț și un magician, pentru că el fură frumusețea Prințesei și face din ea poezie.

Dar la fel se întâmplă și astăzi, pentru că poetul nu poate să facă poezie fără frumusețea Prințesei. Iar Prințesa este la fel de frumoasă ca iubita lui Solomon.

Obrajii ei sunt la fel de roșii ca trandafirul din Șaron, clinchetul râsului ei îmi amintește de ciripitul vrăbiilor din crângul în care Sulamita l-a întâlnit pe regele inimii ei. Da, frumusețea este eternă, iar ea îmi bate în fiecare zi la ușă. Cum să nu îi deschid?

Prințesa de astăzi se arată, însă, în alte ipostaze. De pildă, în această fotografie ea se ascunde în spatele ochelarilor fumurii, în următoarea imagine este îmbrăcată în zalele bluzei de mătase albă, iar în cea de a treia o vedem la țărmul oceanului. Doar în această fotografie este fără bluză, cu sânii ochioși privind țintă spre mine.

În ultima fotografie se vede că nu am mai avut răbdare și că am luat-o în brațe cu o mie de brațe... Desigur, aceasta este o imagine pentru eternitate, pentru că aici Prințesa m-a îmbrățișat cu toată frumusețea ei, cu toate celulele îndrăgostite.

Ce este, așadar, poezia? Cum este ea? Pentru noi, poezia este întocmai așa cum o primim. Pentru mine, poezia este ca și dragostea, pentru că eu sunt sedus de ea până-n plăsele.

Nu, nu trebuie să notați nimic din ce spun, pentru că lecția despre poezie nici nu se află în programa școlară. Poezia a fost dată afară din programă, la fel ca toată arta, pentru ca voi să vă orientați către *real*, deci spre matematică și științele exacte... De fapt, voi sunteți învățați să calculați rădăcini pătrate și logaritmi, integrale și locuri geometrice, pentru că tocmai prin ele vi se cere să rezolvați „problemele vieții”, care vă așteaptă...

Până și îndrăgostiții vor avea nevoie de formulele matematice, ehei, ce fericire va fi pe capul tânărului matematician îndrăgostit când el îi va spune Prințesei sale:

- Iubito, te rog să primești acest buchet de *rădăcini pătrate!* Sau acest buchet de *logaritmi* proaspeți, abia sosiți din țara florilor, din Olanda; iar dacă nu, atunci acest braț de *integrale* culese chiar de mine din cele mai importante culegeri de matematică; sau primește te rog aceste *locuri geometrice* pline de mister, de culoare și parfum. Ce ne mai poate spune nouă azi trandafirul din Șaron, despre care vorbea poetul în *Cântarea Cântărilor*? Cum să ne alunge el singurătatea? Sau întunericul?

Nu vezi că secolul ne cere să gândim matematic, în rădăcini pătrate și în logaritmi? Nu vezi că gulerele albe din Guvern se luptă să scoată din manuale materiile astea antice, cum sunt poezia și limba română, muzica și pictura? Nu vezi că gulerele albe din Guvernul Absurdistan lucrează chiar acum la Legea Spălării Creierelor? Nu vezi că ei lucrează la Legea Spălării Creierelor de poezie și de limba română, de pictură și muzică? Să nu mai rămână în mintea noastră niciun poem, nicio metaforă, niciun Grigorescu, niciun Enescu; și niciun trandafir, nicio floare de cireș, nicio vrabie.

Spălarea creierelor a devenit acum un program național. Pentru el am primit chiar și fonduri europene, vezi, robotizarea noastră a început să dea rezultate: primii roboți ies chiar acum pe poarta școlii, pe poarta universității... Gulerele albe pot fi mulțumite, am știut noi pe cine alegem...

Aici se încheie *Lecția despre poezie*, care a fost scoasă din programa școlară. A fost scoasă din programa școlară, pentru că ea este, de fapt, o lecție despre libertate. Este o lecție despre libertatea de a trăi din frumos și din propria creativitate, iar gulerele albe nu au nevoie nici de frumos, nici de creativitate. Gulerele albe au nevoie de o generație care gândește în centimetrii pătrați și în logaritmi, în integrale și locuri geometrice. Gulerații în costume Armani au nevoie de o generație fără visuri, fără suflet, fără iubire, care poate fi manipulată, deci robotizată, așa cum cer ultimele programe europene. Programatorii fericirii noastre nu au nevoie de oameni liberi, ci de roboți care să răspundă la comenzi. Au nevoie de yesmeni.

Însă eu știu că sufletul tău a ieșit din pluton, din programul de robotizare. Știu că tu ești, de fapt, o îmbrățișare și că îmbrățișarea ta are o mie de brațe. Știu că inima Prințesei tale deja îți bate în piept. Știu că trandafirul din Șaron deja crește în sufletul tău, petală cu petală...

Da, poezia este atunci când spui lucruri pe care nimeni nu le-a spus niciodată, dar pe care le știe toată lumea...

Luni, 9 octombrie 2023

PRINȚESĂ

Femeia mea de Parma

Vindecă-mă, vindecă-mă de iubire.
Vindecă-mă de iubire cu iubire.
Eu știu că frumusețea va salva lumea.
Știu că tu vei scoate din întuneric
gândurile mele, aceste ființe stranii,
cu care mă lupt toată noaptea.
De fapt, eu mă lupt cu Îngerul,
cu multele sale întrupări și apariții,
cu Îngerul, despre care nu știu nici acum
dacă este un Înger alb sau un Înger negru,
pentru că el își schimbă mereu culoarea
și însumi eu sunt, când strălucitor,
când de-a dreptul întunecat...

Vindecă-mă, vindecă-mă de iubire.
Vindecă-mă de iubire cu iubire,
cu frumusețea, cu neasemuita ta frumusețe,
cu violetele de Parma ale atingerii tale,
vindecă-mă cu privirile și visurile tale; cu lacrima.
Știu că la mine e noapte și că la tine e zi,
știu că mai multe tărâmuri s-au pus între noi,
însă nimic nu mă poate opri, vezi, eu deja
mă plimb cu tine de mână prin orașul tău medieval,
pe străzile înguste, unde oamenii vorbesc
într-o limbă necunoscută,
de parcă ar recita din marele Will...
De fapt, din toată această lume în metru clasic
eu nu înțeleg decât strângerea ta de mână,
nu înțeleg decât frumusețea ta, Prințesă,
care mă îmbrățișează cu toate celulele îndrăgostite,
cu toate bătăile de inimă, vezi, poate că marea,
marea cea mare este chiar sângele meu albastru,
poate că marea este chiar sângele meu cosmic...

Vindecă-mă, vindecă-mă de iubire.
Vindecă-mă de iubire cu iubire.
Știu că tu deja citești în pieptul meu
poemele de dragoste pe care le voi scrie pentru tine,
ia seama, toate florile de cireș și toate vrăbiile
pe care ți le-am trimis sunt, de fapt,
metaforele cu care te îmbrățișez,
nu te mai fă că nu înțelegi, năzuroaso,
și deschide-ți odată brațele
și ia-mă în brațe cu o mie de brațe,
cu toată pădurea, cu toate vrăbiile,
cu toate stelele acestei nopți, femeie de aer,
femeie de foc, femeie de noapte,
vindecă-mă de iubire cu iubire,
femeie de foc, femeia mea de Parma!...

Nu te uita...

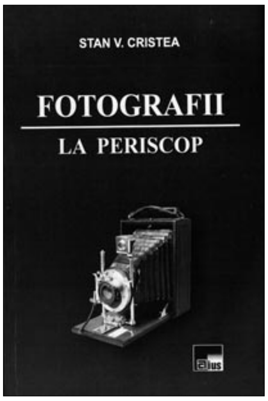
Nu te uita la mâinile mele.
Sunt triste... De ce?
Nu aș putea să-ți spun.
Și orele, care au dat năvală
și se aruncă-n calea mea din Turn,
ce vor de la mine? Ce mai vor?
Încă aud, aud atât de bine
cum printre roțile acestui ceas de fier
s c r â ș n e ș t e Timpul! Împăratul Timp...

Soldații lui trimiși să mă găsească
aleargă toată noaptea după mine,
bat la uși... Deja, soldații Timpului
au dat năvală în camera perdelelor de pluș.
Privește: acum soldații
deja citesc scrisorile pe care
nu le-am trimis; acum, soldații,
cu săbiile lor sunt gata
să îmi ia lumina și
chiar poemele pe care nu le-am scris...

Soldații Timpului... Acum aud
cum printre roțile acestui ceas de fier
s c r â ș n e ș t e Timpul! Împăratul Timp...
Acum, soldații lui se pregătesc
să-mi ia lumina, despre care cred
că e surâsul Domnului. Lumina!
Și mai presus de toate să îmi ia
îmbrățișarea-n care te aștept.
Îmbrățișarea din care nu mai plec.

Nu te uita la mâinile mele.
Sunt triste...

Stan V. Cristea – pasiunea adevărului documentar

Mărturisesc că am avut bucuria să scriu despre majoritatea cărţilor istoricului literar **Stan V. Cristea**, de fiecare dată însă cu conştiinţa echidistantă a seriozităţii actului critic, atent cu predilecţie la dimensiunea faptului cultural angajat şi la semnificaţiile lui intuind cititorul căruia m-am adresat şi de a cărui competentă şi exigentă judecată de valoare am ţinut seama fără excepţii. De data aceasta mă simt dator să precizez, înainte de comentariile la reeditarea pe care o avem în faţă (***Fotografii la periscop***, Ed. Aius, Craiova, 2023), particularităţile situaţiilor în care autorul poate să decidă asupra unei noi ediţii pentru o lucrare sau alta. Practica editorială arată că reeditările se fac în două situaţii distincte: când tirajul a fost epuizat şi cererea din librării justifica, după caz, un tiraj nou ori reeditarea ca atare, sau situaţia în care autorul socoteşte că sunt suficiente raţiuni de conţinut ca să vină spre cititor cu o nouă ediţie, de regulă revăzută şi/sau adăugită – evident, lucruri diferite.

Nu repet acum ceea ce este notat pe manşetele copertelor: nici cele câteva date biografice ale autorului, nici menţiunile despre succesiunea titlurilor semnate de acesta de la debut şi până azi, fiindcă sunt notate cu rigurozitate bibliografică toate acele lucrări care s-au bucurat fie şi de câte trei ediţii, ca o paradigmă a responsabilităţii autorului faţă de tema angajată: *Eminescu şi Teleormanul* – trei ediţii (2000, 2004, 2014 fără să mai adăugăm aici şi *Eminescu şi Teleormanul. Un caz pentru istoria literară* – 2020, ceea ce este altceva); *Marin Preda. Anii formării intelectuale* – trei ediţii (2016, 2019, 2022), *Constantin Noica. Repere bibliografice* – două ediţii (2009, 2011); *Marin Preda. Repere bibliografice* – două ediţii (2012, 2017); *Fotografii la periscop. Secvenţe de istorie literară* – două ediţii (2013, respectiv 2023); dar şi *Tradiţia Căluşului în judeţul Teleorman. De la ritual la spectacol* (2008 şi 2020). Se înţelege, nu sunt de ocolit titlurile care (deocamdată) s-au tipărit doar într-o singură ediţie: *Judeţul Teleorman. Dicţionar bibliografic. Cultură, artă, ştiinţă* (1996); *Dicţionarul scriitorilor şi publiciştilor teleormăneni* (2005), precum şi altele. Am citat aceste titluri şi am făcut minime precizări în legătură cu ele pentru a releva celor mai puţin deprinşi cu lucrările lui Stan V. Cristea caracterul preocupărilor acestuia: aria culturală a Teleormanului şi de aici mai departe spre marile personalităţi ale acestui spaţiu adjudecate de cultura naţională prin vocaţia scrisului lor.

Stan V. Cristea scrie cu chemartea istoricului literar de înaltă clasă; scrie mult, dar mai ales scrie cu rigurozitatea documentului, a adevărului surselor plauzibile, a bibliografiilor temeinic cercetate. Modelele scriiturii sale sunt cele de înalt nivel academic, iar lucrările tipărite cu conştiinţa actului de istorie literară sunt dublate de o ţinută filologică ireproşabilă, la care se pot face câteva remarci absolut meritorii în ce priveşte ştiinţa şi economia citării, iar notele de subsol sunt ori minime divagaţii utile, care aduc informaţii de detaliu, sau, după caz, precizări secundare, ori sunt consemnări de interes bibliografic care vin să direcţioneze aprofundările sau cercetările suplimentare – le vom ilustra mai jos.

Lucrarea *Fotografii la periscop* (fără nicio legătură cu revista Statului Major al Forţelor Terestre – *Periscop*, dar nici cu *Periscop. Mărturiile unui venetic*, volumul confesiunilor şi memoriilor lui Constantin Eretescu, Ed. Eminescu, 2003) este o cercetare a „mai multor *secvenţe* de istorie literară ce încearcă să lămurească unele chestiuni rămase până acum neclare din pricini mai mult sau mai puţin ştiute, ori dezvăluie câteva documente, mărturii şi fotografii inedite", cum ne asigură autorul în prefaţă. Şi începe de la Radu Grămăticul şi ajunge până la Marin Preda văzând câteva personalităţi de seamă cu obârşia în Câmpia Teleormanului, „spaţiu încărcat de o spiritualitate mirifică şi tulburătoare, pe care încă n-am descoperit-o pe deplin", după cum ne asigură prefaţa şi cum se relevă mai apoi în sumar. Mai întâi, unsprezece titluri în capitolul studii şi *articole*; alte douăsprezece în capitolul *documente şi mărturii* şi un număr semnificativ de *facsimile şi fotografii* (74), în capitolul final, cele mai multe cu şi despre Marin Preda, cu şi despre Gala Galaction, precum şi altele, reţinute de autor pentru rolul lor argumentativ.

Studiile din capitolul I aduc în discuţie unele aspecte de viaţă sau fac precizări legate de receptare, de operă, în accepţia ei generală, sau numai pe relaţia cu Teleormanul a unor Şt. O. Iosif (în ecouri poetice de la Turnu Măgurele); Gigore Gellianu (şi nevoia de o dreaptă judecată); Mircea Scarlat (de la deziderat la certitudine); Gala Galaction în *chipuri şi popasuri*, ori reveniri sentimentale în satul copilăriei; Noica, cel *fără biografie*; Preda sub semnul debuturilor, cu marele prozator urmând a ne reîntâlni şi în capitolul următor pentru alte adăugiri şi precizări (normalist la Cristur şi Buzău, în scrisori către Moromeţi etc.). În reluări cu semnificaţie pentru istoricii literaturii şi nu doar pentru ei, Gala Galaction revine în capitolul consacrat documentelor şi mărturiilor, tot aici întâlnindu-l şi pe Topârceanu pentru o elucidare biografică prin care se ajunge în Teleorman, respectiv la Roşiorii de Vede, într-o iubire pătimaşă (*O „iubire" veselă şi tristă*), dar şi pe Emil Cioran, într-o scrisoare de la poetul Florea Creţeanu, din Turnu Măgurele, fost coleg de studii cu filosoful la Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti („N-a fost să fie").

Toate textele domnului Stan V. Cristea, nu numai din *Fotografii la periscop*, trebuie citite cu atenţie constantă, fiindcă autorul face istorie literară serioasă la fiecare pas, adeseori confruntând opinii diferite ori polemizând numai cu argumente plauzibile sau pornind de la unele contradicţii

aparent nesemnificative între surse; însă cum nu pot fi două adevăruri diferite despre același lucru, cercetătorul se angajează în căutări neobosite începând de la Biblioteca Academiei Române, la fonduri arhivistice și până la potenţiali deţinători de documente – aş semnala aici, judecând după mulţumirile cu care Stan V. Cristea se îndatorează, persoane particulare, gazetari, funcţionari, altfel anonimi, de la care obţine fotografii, facsimile, documente originale pe care le valorifică, după cum am avut prilejul să mai remarcăm, nu numai în *Fotografii la periscop*.

Iată totuşi o astfel de adnotare: „Marin Preda – *Nu spuneţi adevărul* (schiţă, debutul absolut al scriitorului). Cf. *Tinereţea*, VIII, 1-2, 20 ian. 1942, p. 2. Fotografie primită de la scriitorul Mircea Măluţ, obţinută cu ajutorul soţiei sale, doamna Laura Goia Seserman, documentarist, și al domnului conf. univ. dr. Valentin Șerdan-Orga, director general al Bibliotecii Centrale Universitare *Lucian Blaga* din Cluj-Napoca, gest pentru care autorul le rămâne extrem de îndatorat și le exprimă toată gratitudinea sa." (nota 47, p.256). Iată și o altă elucidare, cea privindu-l pe Anghel Demetriescu :1 – privitor la o precizare a lui Iorga: «„*Gr. Gellianu, la p.12, nota 1, e Angel Dimitrescu*", dar și când marele istoric încearcă să-i atribuie acestuia un alt pseudonim: „Şi p. 10 şi urm. iscălite Rienzi, ar putea fi de el". Este totuşi prea mult din partea marelui istoric"» (p.37). 2.Și tot acolo, dl. Stan V. Cristea continuă: „La rândul său, Perpessicius preia această identificare, o dată cu întocmirea primului volum al monumentalei sale ediţii critice din opera lui Eminescu, şi o păstrează pe parcursul primelor cinci volume pe care le-a întocmit. Astfel, în primul volum, face de două ori această identificare, atunci când scrie: „*începând cu Gellianu (Anghel Demetriescu şi sfârşind cu...*", dar şi când scrie: *Peste doi ani, «Egipetul» este din nou obiectul unor reîncriminări, de astă dată mai grave, din partea lui Anghel Demetriescu (sub pseudonimul Gr. Gellianu)...*"(ib.).

Rememorarea în fapte de cultură a unor nume cu legături mai mult sau mai puţin constante cu Teleormanul coboară în timp până la Radu Grămăticul (*Un cărturar la vremea lui*), „fiul lui Drăghici din Mănicești, din vecinătatea Teleormanului, aproape de târgul Roşi...", autorul unui *Tetraevanghel* (1574) sau „*Evangheliarul* de la Londra" (a cărui odisee este consemnată cu aceeaşi pasiune a adevărului documentar), scris „din porunca domnului şi părintelui nostru Io Petraşcu voievod, fiul binecredinciosului şi pravoslavnicului şi preabunului şi preamilostivului, bătrânului Io Petraşcu voievod, domnul Ţării Româneşti..." între 3 iunie şi 4 iulie 1574 „la cetatea Rodos", iar pentru eventualele greşeli, Radu Grămăticul își cere evlavioasă iertare: „dacă va fi ceva greșit, fie cu mintea mea, fie a fost în izvod, să îndreptaţi, iar pe noi, care am trudit la aceasta, să ne binecuvântaţi, nu să ne blestemaţi, căci n-a scris Duh Sfânt, nici înger, ci mână de păcătos și buze te tină și duh smerit, păcătos"(p.19).

Iar *zăbava* îndreptărilor făcute cu exigenţă de dl. Stan V. Cristea întru acelaşi duh al adevărului s-a silit ca şi în aceste *Fotografii la periscop* să-și aducă cu râvnă sinisfora ca și în atâtea alte importante prilejuri prin care va rămâne în istoria literaturii române, în bibliografii, în restituiri de al căror adevăr nimeni nu se mai poate îndoi. Poate că un opis al îndreptărilor de istorie literară datorate cercetărilor lui Stan V. Cristea – cu certitudine un potenţial volum consistent – ar fi un omagiu adus pasiunii pentru adevărul documentar, probității care se ridică deasupra multor vanități amăgitoare sau chiar împotriva lor.

Iulian CHIVU

DENISA POPESCU

Eu sunt un semn

Eu sunt un semn
Pe un perete de semne,
Atunci când nu sunt apa
Care-și caută liniștea.
Eu sunt singura iluzie
De care nu pot scăpa.

Cu acești ochi

Cu acești ochi plini de apă
Am săpat în stânga și-n dreapta
Lacrimi,
Până când n-am mai văzut nimic.
Îmi spun:
Și ce dacă am rămas așa!
Poate că e mai bine de-acum.
Prin ochii mei,
Nimeni, absolut nimeni,
Nici măcar ţinerea mea de minte
Să nu mai poată umbla.

O zi mai adâncă

Era o zi mai adâncă decât celelalte.
Umbra păsării nu-și mai găsea în ea adăpost,
Așa că tot ce putea să mai fie
Era deja ca și cum ar fi fost.

Neaşteptările

Neaşteptările sunt
Când Umbră, când Timp,
Golire de toate comorile,
Până și de spicul de vânt.
Când merg lângă tine,
Simți toată setea
Și toată foamea de pe pământ.
Chiar dacă știi
Că te-ai putea sătura
Cu un singur cuvânt.

Între sindromul impecabilului estetic și ritualul „înfloririi cuvintelor”. Alte perspectivări ale sinelui în poezia lui Alex Gregora

În perioada crizei de conştiinţă, pe care nu prea veseli o traversăm acum, deocamdată fără alt rezultat decât efortul de a facilita identificarea unor soluţii, îi rămâne în continuare poeziei rolul, mai mult ca perfect, de a conota discursul fiinţei în cheie epistemică. Desigur atunci când poeţi buni, originali, consacră prin poezia lor o perspectiva a unei lecturi insolite făcută dramelor lumii. Astfel că silogismele liricii urmau figuri impuse, genul incumbă, „supravieţuiri”, alonja empatiei sociale chiar, întreţin speranţa, amplifică nostalgiile spectacolului mundan din perspectiva omului frumos. Or, omul frumos, omul voluptăţii ficţionale e fiinţa de-complexată, a insinuărilor pernicioase, a paradoxurilor. A poeziei guvernând, iată, lumea omului.

Volumul lui **Alex Gregora**, ***Poeme desenate*** (Iaşi, Editura PIM, 2023, 86 p., copertă şi ilustraţii interioare de Aurelian Iulius Şuţă-ŞAI), este tocmai unul acreditând credinţa în poezie, în patria siderală a tuturor („*în cetatea amurgului apa cea bună/izvorăşte dintr-o jumătate de cer,/iar pardoseala de oase a străzilor lunecă/într-o liniuţă a palmei lui Dumnezeu.*”), eu auctorial cumva la pânda năzuinţei formative, între un duh al arhaităţii şi vibraţia inexpugnabilului „stoicheon”, elementarul. Acelaşi eu lunecă în noţional, induce un sentiment catabazic imaginarului, damnare *acceptată* de vreme ce sacrul rămâne întemeiere a matricei stilistice. Geneza semei timpului-cascadă exprimă filigranarea ornamentică a marii *syntthesis*, sub dublul raport, onto-spiritual: „*Voi avea faţa unui înger/iar sângele mi se va prelinge în cetate/întâi luminându-mă,/apoi despărţindu-mă ca de-un meleag natal/şi părăsindu-mă de cea mai veche amintire a mea/şi mai fabuloasă decât respiraţia,//eu însumi fiind într-o energie a zidurilor,/într-o mireasmă de piatră tânără sfărâmată/pe vreme de înspăimântare,//din pământ voi deveni cer/şi trupul meu va fi doar o moleculă/altor neamuri de fulgere/şi voi fi înmugurit/ca sunetul unui clopot într-o catedrală,//într-o avalanşă a îndoielilor mele/voi străbate într-o sferă exactă înfiorările de odinioară*//te-am crezut cu inima mea, Îngere, cu mântuirea,/te rog să mi te întorci, să mi te întorci cum/s-ar întoarce o boală în carnea regală.”(*Voi avea faţa*, p. 46).

Poemul lui Alex Gregora suportă mai cu seamă, preliminariile „cenzurii transcendente”. Diferenţialele divine, cum ar fi notat Blaga, circumscriu diversitatea semantică, orientând edificiul liric, cel puţin ca ambiţie, spre impecabilul estetic. Eul auctorial, aşadar, pare un dictator regizoral, aspectul de coafaj semiotic, pare şi el inexpugnabil („*eram lumina şi sarea dinlăuntru,/fie pricină de înflorit, fie de murit/ca un stăpân de alcooluri ale amurgului/după ce mă vestisem altora cu privirea.”*), un exemplu orientat mai întâi spre sine, apoi spre ceilalţi. Deriziunea e, aici, un maladaptiv, *sufletul* poeziei se deschide mult prea prudent spre lume, sinergia derulărilor temporalului va fi mai cu seamă contagioasă, declicul novator al „înfloririi cuvintelor” în tradiţie nichitastănesciană funcţionează cu destulă abilitate. Discrete exotisme sporesc, în fapt, paradigma: „*În dimineaţa aceasta vin cămilarii -/din jăratic sunt spinările animalelor/şi adâncite înăuntru,//vin cămilarii cu măslinii sălbatici,/se arată cămilarii, cei cu strălucirea feţelor/şi într-o asemănare oamenilor frumoşi dintre păgâni,//vin cămilarii cu pricini fragile ca porţelanurile mierii/ori să se împartă,//fără ostenire vin cămilarii neguţătorii,/bogaţi ori săraci, însoţitori pustietăţii dintr-o oglindă/a celor fără chipuri,//vin cămilarii cu postavuri şi beţii de parfumuri/lăudate în scrisori ale ierbii de pe-o insulă/cât o filă de scriptură,//vin cămilarii, miluieşte-i,/Doamne, cu apă de însoţitură.*” (*Cămilarii*, p. 17).

Sacralizarea, interstiţiu de situaţii paradigmatice, oferă explorărilor sinelui şi o altă perspectivare. Blamarea anodinului funcţionează ca un cinic deblocaj, divinul e oglindă „evaluărilor” conştiinţei („*Doamne eşti foşnet de-a dreapta şi de-a stânga,/în carnea mea cu sânge din răsărire,/eşti sălaş de copac – mi-eşti stare opusă stării de sus,/lumină din memoria unui org,//mi-eşti chip cu vindecare după cuvântul din aceeaşi călimară,/mi-eşti tulburarea unui aisberg ce-ţi ţine de căpătâi/ca o pasăre fără aripi, îmi eşti nădejdea/înfruntării leului cu o răspântie -*//şi atât de mic îţi sunt eu/încât nu pot fi văzut de o lăcustă!”), validările, însă, revin iarăşi eu-lui liric. „Supravieţuiri” în plin onirism ţin mai mult de „autodevorări” instinctuale, nuanţările survin în ceremonialul oficierii discrete a unei amenităţi; cordialitatea devine, treptat, alchimie identitară, desigur experienţă fertilă. Totuşi nu putem vorbi în cazul acestei poezii de o individuare. Alex Gregora stăpâneşte bine arta expandării durerilor interioare şi anxietăţii angoasante în marea agora a lumii („*Îşi aduce aminte că poartă un trup/din carne şi sânge şi cu miez frumos,//se odihneşte peste un ogor cu sămânţă stearpă/semănată mereu şi nerisipită,//nu-i lipsesc priveliştile mai întinse ca întinsul,/zborurile mai înalte ca înaltul,/îşi mai aduce aminte că ascunde alt trup/mai ascuns ca ascunzimea şi în afară de ea,//trupuri nepătrunse, nepătrunse,/fie că pot fi pătrunse, fie că nu,//se spune că ar fi unele înlăuntrul lăuntrului,/fie că vor muri mai presus, fie că nu.*”), hieratismele sunt uşor de-convenţionalizate. Oricum, e foarte multă determinare în imaginarul poemelor, Alex Gregora fiind un poet dintre cei buni, pentru care alegoria *graphy* nu e singura dominantă aici, iar „desenarea” poemelor dezvoltă un sindrom, cartography-erea sufletului onirizat: „*Pe jumătate înger – în fiecare seară -/unui bătrân oarecare îi scriu cu o literă ireală/câte o tăcere de cretă,/scriu cu unghiile spintecate de îndoieli întârziate/asemenea primăverilor cele mai aşteptate,/lipsesc un sfârşit de poveste,//iar Dumnezeul întreg îl petrec într-o irosire/ce se mişcă în mine,/cel despicat din două trupuri de care mi-e dor,//Dumnezeul întreg îl prelungesc peste ţarini ale frigului/cerându-i plată şi completându-i cu aburi miezul/din propriile-i goluri,/atât de-a dreapta, cât şi de-a stânga,//vină-n resturile oaselor în destrămare, creştet de lacrimă vină-n scrierile mele,/otravă din rouă şi final de binecuvântare.*” (*Pe jumătate înger*, p. 33).

Ionel BOTA

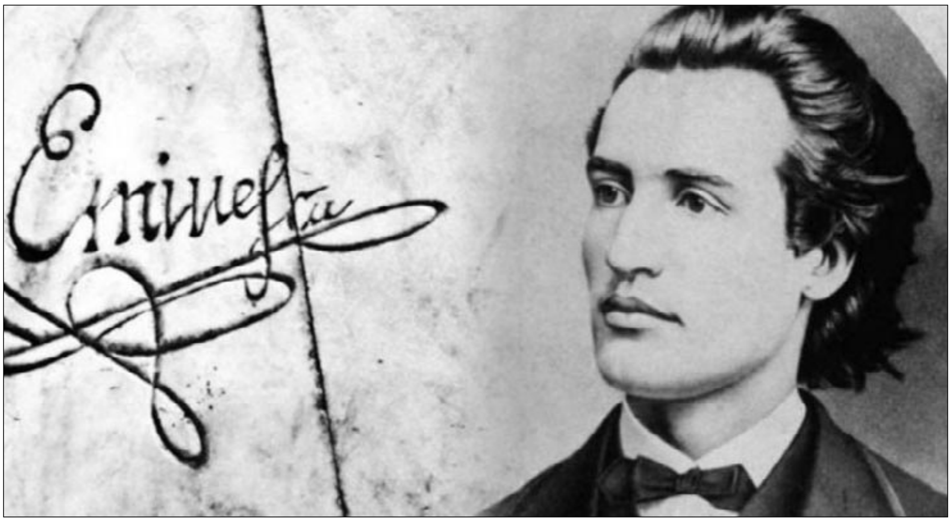
Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 118
■ Decembrie 2023
Cafeneaua literară

Ancheta *Cafenelei literare*

POEZIA LUI MIHAI EMINESCU ÎN VIZIUNEA SCRIITORILOR DE AZI

În speranța că nu ne-am osificat și că încă ne mai punem problema valorii și a destinului poeziei, vă propun să răspundeți la întrebările acestei anchete exact așa cum credeți de cuviință.

1. S-a discutat foarte mult și în fel și chip, în literatura noastră, despre poezia lui Mihai Eminescu. Ce critic/critici credeți că a/au analizat mai bine, mai aproape de ființa ei, poezia lui Eminescu?

2. Cum evaluați, astăzi, poezia lui Eminescu? Este ea (1) o poezie de excepție, o capodoperă, ocupă ea o poziție centrală în canonul literaturii române, (2) este o poezie de valoare medie, ori (3) este o poezie modestă, sau chiar minoră, după cum au decretat într-o anchetă mai mulți scriitori tineri, în revista *Dilema,* din 27 februarie 1998? Pentru Cezar Paul Bădescu, autorul antologiei *Cazul Eminescu* (Paralela 45, 1999), Eminescu este de exemplu un „poet inert și ridicol"…

3. Ce caracteristici, trăsături sau constante poetice (estetice), sau numai pseudopoetice (pseudoestetice, deci modeste), credeți că are poezia lui Eminescu, raportată, firește, la cerințele estetice ale poeziei majore de astăzi sau ale poeziei majore din secolul XX? Sau raportată la poezia majoră dintotdeauna? Ce vă seduce sau ce vă nemulțumește în poezia lui Eminescu?

4. Dacă apreciați poezia lui Eminescu, în ce serie de 5-10 poeți de valoare o includeți?

5. Ce poeți, români sau străini, credeți că se situează înaintea poeziei lui Eminescu?

6. Ce influență a avut poezia lui Eminescu asupra poeziei (românești) ce i-a urmat? A ridicat sau a coborât ea calitatea (valoarea) poeziei noastre?

7. Cum este poezia de astăzi față de poezia lui Eminescu? Prin ce caracteristici îi este superioară? Sau prin ce caracteristici îi este inferioară?

8. Este Eminescu astăzi un poet citit de lectorul obișnuit?

Virgil DIACONU,
6 martie 2022

OCTAVIAN SOVIANY

Poet şi critic literar

„Trăim într-un secol prin excelenţă antiromantic, pragmatic şi materialist."

1. De-a lungul timpului, s-au elaborat câteva studii de referinţă despre opera eminesciană. Începutul a fost făcut de Titu Maiorescu cu studiul *Eminescu şi poeziile lui*, care încerca să definească personalitatea omului şi poetului Eminescu din perspectiva teoriei romantice/ schopenhauriene a geniului. Pentru epoca interbelică se cuvin menţionate contribuţiile lui Tudor Vianu (*Poezia lui Eminescu*, 1930), D. Caracostea (*Arta cuvântului la Eminescu*, 1938; *Creativitatea eminesciană*, 1943) şi, înainte de toate, vastul studiu al lui G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu* (1934), care acorda pentru prima dată atenţia cuvenită postumelor, privea creaţia eminesciană ca pe un tot organic, având drept principali poli naşterea şi stingerea lumilor, între care se desfăşoară arcul istoriei universale, şi definea cadrul fizic şi cadrul psihic al universului poetic eminescian. Apariţia unor importante studii despre Eminescu continuă şi în anii de după al doilea război. Astfel în 1968 I. Negoiţescu publica eseul *Poezia lui Eminescu,* în care descoperea prezenţa în lirica eminesciană a două profiluri: unul neptunic, caracteristic antumelor şi romantismului minor şi sentimental, altul plutonic (aparţinând postumelor - pe care le considera superioare din punct de vedere artistic - şi marelui romantism vizionar. În 1973 apărea cartea lui Edgar Papu *Poezia lui Eminescu*, în care cunoscutul comparatist descoperea drept particularităţi esenţiale ale acestei poezii „trăirea departelui" (legată de fascinaţia pentru tot ce e departe în spaţiu şi timp, dublată însă de „nostalgia apropierii") şi „erotomorfismul", respectiv perceperea naturii într-un registru erotic. În sfârşit, în *Eminescu. Modele cosmologice şi viziune poetică* (1978) Ioana Em. Petrescu priveşte opera poetică eminesciană din perspectiva trecerii de la un model cosmologic platonician (finit, propriu romantismului) la altul, kantian, (infinit, specific poeziei moderne)

După 1989 interesul pentru opera lui Eminescu se diminuează, apar şi primele contestaţii, uneori de o violenţă extremă (explicabile şi prin fetişizarea lui în spirit naţionalist din timpul ultimului deceniu de comunism), iar numărul studiilor de anvergură despre creaţia poetului se micşorează spectaculos. Singura abordare care mi-a atras atenţia în toţi aceşti ani a fost cea a lui Iulian Costache: *Eminescu. Negocierea unei imagini* (2008), care se ocupă de receptarea, de-a lungul timpului, a imaginii lui Eminescu

2. Este evident că la ora actuală receptarea lui Eminescu nu trece printr-un moment prea fericit. Şi, din această perspectivă, el împărtăşeşte soarta poeţilor romantici în general. Mă îndoiesc că în Franţa Lamartine, Vigny sau Musset mai impresionează pe cineva. Pe undeva este firesc să fie aşa, căci trăim într-un secol prin excelenţă antiromantic, pragmatic şi materialist, în care sentimentele (în măsura în care se mai manifestă) rămân cu mult în urma intereselor, sensibilitatea e un semn de slăbiciune, dacă nu chiar de stupiditate.

În volumul editat de Maiorescu în 1883, Eminescu ilustra perfect romantismul clasicizant spre care se îndreptau preferinţele poetice ale mentorului Junimii. Importanţa acestui volum este capitală în evoluţia poeziei româneşti. Eminescu a izbutit aici ceea ce nu reuşiseră înaintea sa nici Heliade, nici Alexandrescu, nici Bolintineanu, nici Alecsandri: să creeze un model, o paradigmă care, impunându-se cu autoritate, va avea o influenţă durabilă asupra poeziei de mai târziu, şi nu doar a posterităţii imediate, ecourile ei mergând până la poeţii generaţiei 1960, până la Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu sau Mihai Ursachi. De aceea se poate spune cu certitudine că adevăratul creator al limbajului poetic românesc a fost Eminescu. Volumul cuprinde câteva poeme fără egal în toată literatura română: *Melancolie, Sunt ani la mijloc..., Când însuşi glasul gândurilor tace, Dorinţa, Despărţire, De câte ori, iubito Luceafărul, Trecut-au anii, Peste vârfuri, Nu mă înţelegi, Oda, Mai am un singur dor* - sunt creaţii apropiate de perfecţiune. Scrisorile păcătuiesc, e adevărat, printr-o anumită discursivitate, dar nu sunt mai discursive decât unele poeme celebre ale lui Hugo, Lamartine sau Vigny. E adevărat şi că predispoziţia poetului spre filosofare e uneori excesivă sau că unele din poeziile sale de dragoste au început să capete un „aer de epocă". Dar asta nu-i ştirbeşte cu nimic rolul copleşitor din istoria poeziei româneşti. A fost cel mai mare poet român? E o întrebare care nu poate primi un răspuns cert. Şi începând de la un anumit nivel al performanţei artistice, asemenea ierarhizări nu-şi mai au locul. Dar a fost cu siguranţă un mare poet. Aduce poezia lui Eminescu vreun accent particular în contextul poeziei universale? După părerea mea, el e unul dintre marii poeţi ai dorinţei de moarte din lirica europeană şi ilustrează, poate mai bine decât oricare altul, faza târzie şi declinantă a romantismului, confruntat cu propria-i agonie. Oboseala existenţială din versurile lui Eminescu e oboseala romantismului însuşi. De aceea nu e greşit să fie numit ultimul mare romantic european.

Cât despre postume, ele reprezintă acea parte a creaţiei eminesciene pe care autorul şi-a amputat-o de bună voie. Despre meritele lor a vorbit frumos şi convingător I. Negoiţescu. Intrate mai târziu în conştiinţa

cititorilor de poezie, n-au impus un model și au avut într-un fel destinul *Istoriei Ieroglifice* sau al *Țiganiadei.*

3. Ceea ce impresionează în primul rând când ajungem să-l cunoaștem mai îndeaproape pe Eminescu este dramatismul personalității acestuia, măcinată de contradicții care se oglindesc și în operă.

Omul este un naţionalist înflăcărat, dar şi un intelectual europenizat, excelent cunoscător de germană, la curent - așa cum arăta Maiorescu - cu toate ideile timpului său, un admirator al artei şi al literaturilor occidentale, la care se fac nenumărate referinţe în opera lui, un adept declarat al filosofiei lui Schopenhauer, pentru care istoria și trecutul sunt simple fantasme, iluzii create de jocul voinței oarbe de a exista. „Tradiționalistul" Eminescu e mai curând liber-cugetător, dacă nu chiar ateu (*„Eu nu cred nici în Iehova..."*) decât ortodox, mai curând budist (fascinat de India și străduindu-se să învețe limba sanscrită) decât creştin. Scrie versuri care contestă lumea și ordinea create de Dumnezeu și pe Dumnezeu însuși. Compune o rugăciune (atribuită, e drept, „unui dac") considerată de unii drept cea mai radicală profesiune de credinţă nihilistă din literatura română. Ceea ce nu-l împiedică s-o celebreze, într-o altă poezie, pe Fecioara Maria. Antisemitul Eminescu are prieteni evrei și e interesat de iudaismul esoteric și de Cabală, despre care îi cerea informații lui Moses Gaster și ale căror ecouri par să se facă simțite în nuvela *Sărmanul Dionis* . Opera sa ni-l dezvăluie ba entuziast, ba sceptic, ba instinctiv, ba reflexiv, ba revoluționar, ba convins că nicio acțiune omenească nu poate îndrepta „răul istoriei", ba asumându-și rolul de creator și proclamându-și genialitatea, ba dispus să renunţe la poezie, care nu e decât joc de imagini și plămădire de aparență, ba îndrăgostit pătimaș, ba afirmând, pe urmele lui Schopenhauer (*Scrisoarea IV*) că dragostea e doar o iluzie creată de „demonul speciei" pentru a-i determina pe oameni să procreeze, ba adorator al „eternului feminin", ba misogin înrăit, iubind ba platonic, ba senzual, ba chemând femeia, ba respingând-o, ba implorându-i înțelegerea, ba disprețuind-o pentru lipsa ei de rațiune și sensibilitate. Și atunci ne putem întreba în care dintre aceste ipostaze trebuie să-l căutăm pe adevăratul Eminescu. Iar răspunsul nu poate fi - oricât de stupefiant ar părea! - decât unul singur: în toate!

Iar aceste contradicții se manifestă și în planul creației: în Eminescu există de fapt doi poeți, așa cum admirabil sublinia I. Negoițescu - unul „neptunic", cel făcut public în antume, altul plutonic, refulat, exilat în paginile postumelor, poate pentru că vizionarismul său dezlănţuit are ceva paralizant și totodată amenințător. Fiecare dintre cei doi poetizează după un alt algoritm; la fel ca și omul, poetul e un dedublat (de aici tema obsesivă a dublului, care e, alături de „zădărnicie" „căutarea originii" și de "dorul de moarte", una din marile teme eminesciene), gândește în antiteze socotite de Maiorescu exagerate, dar antiteze numai în aparență. Căci în realitate antiteza eminesciană e un oximoron, de vreme ce poetul e în același timp fierbinte și rece, „naiv" și „sentimental" (ca în *Epigonii*), apolinic și dionisiac, înger și demon, împărat și proletar, Cătălin și Hyperion. Și redescoperim și aici aceeași contradicție fundamentală ce caracterizează personalitatea lui Eminescu și care e, totodată, contradicţia originară a culturii și literaturii române, contradicția dintre balcano-slavism (legat de fondul sufletesc „magmatic" al poeziei eminesciene) și occidentalismul care impuse cultul perfecțiunii formale, rigoarea, adecvarea deplină dintre conţinut şi formă. E poate cel mai îndreptățit dintre motivele de a-i atribui calificativul de „poet național". Iar poezia lui este însăși această contradicție, expresia unei rupturi interioare care atinge paroxisticul și sfârșește în nebunie.

Acesta ar fi motivul pentru care sunt impresionat de personalitatea lui Eminescu: și-a asumat contradicția despre care vorbeam și a trăit-o până la capăt cu prețul lucidității și, în cele din urmă, al vieţii. Această autoasumare este absolut copleșitoare, și face din el , în așteptarea lui Bacovia, primul „poet blestemat" din literatura română. Pe lângă aceasta, discursivitatea din unele poezii, excesul de filosofare, micile dulcegării sunt amănunte peste care se poate trece cu ușurință.

4. În context românesc, Eminescu se înscrie în seria creatorilor de limbaj sau de paradigmă poetică: Arghezi, Ion Barbu, Bacovia, Gellu Naum, Nichita Stănescu, Mircea Ivănescu, Angela Marinescu, adică a celor care la un moment dat, într-un fel sau altul, au creat și au impus un model de poeticitate. În context universal, poetul se impune (afirma Edgar Papu) pentru că aduce o contribuţie personală la dezvoltarea romantismului („trăirea departelui", „erotomorfismul"), se sincronizează cu poezia europeană a timpului său, dominată de simbolism (imaginile sinestezice, cultivarea muzicalității) și anticipează trăsături ale culturii și literaturii moderne (existenţialismul). Desigur, aceste opinii ale profesorului Papu trebuie privite cu oarecare circumspecție, căci unele au un aer cam protocronist. Și mă tem că, raportată la lirica europeană, opera lui Eminescu își mai pierde din originalitate. Uneori scrie ca Heine, Lenau sau Eichendorff, alteori în maniera discursivă a lui Hugo, Lamartine sau Vigny. *Oda* amintește de Hölderlin. Dar poetul rămâne un exponent tipic al romantismului european ajuns în faza crepusculară și marele poet al dorinței de moarte.

5. Asemenea ierarhii, clasamente, topuri etc. nu-și au locul atunci când se ajunge la un nivel înalt al performanței artistice, ele sunt în mod fatal subiective, și nu reflectă decât gusturile și preferințele celor care le alcătuiesc. Nu se poate da, după părerea mea, un răspuns tranșant și obiectiv la întrebări de genul: cine a fost mai mare poet, Eminescu sau Nichita Stănescu?

6. Eminescu a fost adevăratul creator al limbajului poetic românesc, căruia i-a dat o primă versiune, pe care o regăsim la poeții din imediata lui posteritate (începând cu Şt. O. Iosif și Goga și sfârșind cu Ștefan Petică sau Bacovia). Influența lui a început să slăbească pe măsură ce au fost elaborate alte modele poetice (Arghezi, Barbu etc.) care reflectau mai bine gusturile epocilor ulterioare. Și e firesc să fie așa. Poezia (ca și lumea) e într-o veșnică

schimbare. Dar toată poezia românească îi este profund îndatorată lui Eminescu, care a inventat-o în mare parte. El nu trebuie transformat într-un fetiș, probabil n-a fost chiar „omul deplin” al culturii române, iar manuscrisele sale nu sunt comparabile cu caietele lui Leonardo da Vinci (cum susținea Noica), dar nici nu putem să-i contestăm meritele, care au fost uriașe.

7. Poezia de astăzi (şi mă refer în primul rând la ceea de după 2000), atunci când e la fel de bine scrisă cum a fost cea a lui Eminescu la vremea ei (dacă e), nu e nici superioară, nici inferioară celei eminesciene. E pur şi simplu altfel. Contestatară în raport cu cultura şi literatura tradiţională, puternic influenţată de film, de muzică, de internet, de noile şi multiplele posibilităţi oferite de calculator. E de văzut (de cine mai apucă) cum va fi apreciată peste 20-30 de ani.

8. Lectorul obişnuit nu citeşte decât cu totul întâmplător poezie. Oare cititorul obişnuit din Franţa îi mai citeşte (de-i va fi citit vreodată) pe Rimbaud, Mallarmé sau Lautréamont? Poezia, ca şi muzica clasică, are publicul ei. Iar publicul de poezie de la noi, sau cel puţin o parte a lui, îl mai citeşte, ştiu asta, şi pe Eminescu.

LIDIA ZADEH PETRESCU

Poetă

Genunchiul broaştei şi luceafărul

1. Fiindcă vorbim de poetul nostru național, a cărui operă este studiată și analizată în mod profund și constant de reputați critici literari, dintre care cei mai importanți sunt Titu Maiorescu, Perpessicius, G. Călinescu și Nicolae Georgescu, pot spune că el este de o valoare incontestabilă.

2. Poezia lui Eminescu nu are vârstă și nici spațiu, fiindcă este peste tot. Poezia lui este nemuritoare, este perfectă din punct de vedere al structurii, al semanticii, al ortografiei, al prozodiei, fiind construită armonios în cadențe și în rime impecabile, abordând diferite teme.

Despre Eminescu știam că a scris în jur de 410 poezii, dintre care câteva sunt incontestabil capodopere literare.

Opera lui va dăinui peste veacuri. „Vârful greu al piramidei ochiului meu abia-l atinge.../ Lâng-acest colos de piatră vezi tu cât de mică sunt./ Astfel tu-n a cărui minte universul se răsfrânge,/ Al tău geniu peste veacuri rămânea-va pe pământ” – așa scria Veronica Micle, conștientă de valoarea fabuloasă a poetului.

Mihai Eminescu însuși era conștient de valoarea sa, afirmând că „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soarele un nour din marea de amar”.

Desigur că evaluarea poeziei lui Mihai Eminescu variază în funcție de perspectiva fiecărui cititor, dar poezia lui este în continuare apreciată și studiată, ca fiind una dintre cele mai importante contribuții la literatura română.

Eminescu este adesea lăudat pentru abilitatea sa de a crea imagini poetice puternice, pentru limbajul său poetic și pentru temele variate abordate în operele sale, de la iubire și natură, la filozofie și istorie. El a avut un impact semnificativ asupra culturii și literaturii române, fiind adesea considerat „Luceafărul poeziei românești.”

Cu toate acestea, există și critici care pun sub semnul întrebării anumite aspecte ale creației sale, așa cum se întâmplă de regulă în toate domeniile artistice.

Atât contestatarilor lui Eminescu, cât și celor care îi pun la îndoială valoarea literară, le-aș propune să scrie și dânșii măcar un poem care să poată concura cu oricare dintre poemele Luceafărului nostru.

3. Eu personal sunt emoționată de lirismului profund al poeziilor, fiindcă sunt o romantică nedeclarată, o romantică ascunsă în umbra din cuvânt. În general vorbind, reacționez la intensitatea stărilor de dragoste și de pasiune transmise.

Poetul este un creator de imagini vizuale intense, exprimate prin metafore, care sunt adevărate tablouri, minuțios detailate într-un limbaj poetic sofisticat, intelectual, cu structuri gramaticale complexe și elegante în același timp.

Poezia lui Eminescu abordează o gamă largă de teme, de la iubire, natură și melancolie, la filozofie, istorie și mitologie, patriotism, societate și existența umană, deci este o operă complexă.

Poeziile lui Eminescu au o muzicalitate aparte, dată de ritmul și sonoritatea versurilor sale. El folosește cu pricepere rime, cadențe, aliterații și asonanțe, uneori repetiții intenționate.

Deși poeziile lui Eminescu sunt în principal scrise în limba română și reflectă cultura românească, ele au un caracter universal care a atras cititori din diverse culturi și limbi.

4. Înțeleg că îmi propuneți un top al scriitorilor pe care îi consider valoroși, pe gustul meu. Eu nu judec operele scriitorilor după poemul lor reprezentativ ci le evaluez în ansamblul lor.

În afară de Eminescu, dar fără să precizez ordinea exactă, sunt cucerită iremediabil de Gheorghe Azap, Marin Sorescu, Alexandru Philippide, Ion Minulescu, Nichita Stănescu, George Topârceanu, George Bacovia, Panait Cerna. Și lista poate continua cu mulți alți poeți foarte valoroși la care inima mea bate într-o cadență amfibrahică.

5. Aş zice că deasupra ţării noastre străluceşte Luceafărul, noi fiind binecuvântaţi din puterea bunului Dumnezeu, cu lumina şi cu strălucirea lui.

În spaţiul universal aş face referire la Shakespeare (sonete), Omar Khayyam, Runi, Edgar Allan Poe, Sylvia Plath, Baudelaire, căruia îi scriu din când în când. Aici este vorba de subiectivismul fiecărui cititor.

Poezia este o artă care doare, și încă foarte tare, prin urmare poeții sunt artiști, dar foarte puțini ajung să aibă în mod real acest statut.

Mulţi se cred poeţi, dar nu sunt.

Diferenţa o face harul de la Dumnezeu.

„Dacă har nu este, nici poezie nu este" – citez din Lidia Zadeh Petrescu.

Și în poezie este la fel ca în pictură.

Nu poţi picta doar peisaje și să te pretinzi pictor.

Nu poţi picta doar marea și să te pretinzi pictor.

Poţi să fi un pictor de nișă și atât.

Eu de multe ori mă gândesc la poezie ca la un tort delicios, în care fiecare felie este o nișă, fie că vorbim de poezia lirică/ludică, poezia socială/spirituală, filozofică, poezia cu vers liber la îndemâna orișicui, dar acestea sunt doar felii de tort, sunt crâmpeie din marea și complexa poezie în toată măreţia sa și în toată puterea cuvântului.

De aceea, statutul de poet este vârful piramidei sau al aisbergului, unde prea puţini ajung.

6. Lui Eminescu, cronologic vorbind, i-au urmat poeţi foarte valoroși, care au rămas în istorie prin operele lor complexe: Coşbuc, Arghezi, Blaga, dintre poeţii clasici cei mai importanţi.

Fiecare perioadă are reprezentanţii ei de seamă. Cred că au fost vremuri echilibrate care au rămas în istoria noastră literară cu poezii adevărate, care au trecut testul timpului.

7. Despre prezent, însă, am mari rezerve...

Pretenţiile așa-zișilor poeţi sunt de cele mai multe ori nejustificate și chiar incalificabile. Aș avea infinite exemple, dar risc să monopolizez revista dumneavoastră... Poate face obiectul unui articol viitor. Cred că ar fi de interes.

Fiecare „poet" trebuie să-și facă o autoevaluare și să conştientizeze treapta scării spre cer pe care se află, când se crede deja cu capul în nori.

De aici plecăm în minunata călătorie prin lumea poeziei, de aici, de la genunchiul broaștei.

Azi vorbim de genunchiulul broaştei, care privește nedumerită un luceafăr, până la care i-ar trebui mii de ani să ajungă!

8. Eu sunt un cititor obişnuit, în plus iubitoare şi scriitoare de poezie contemporană în vers clasic.

De câte ori mă refugiez în lumea poeziei, mă las călăuzită de lumina astrelor, dar merg vertical, privind înainte, niciodată în jos, fiind atentă la fiecare pas.

Eu sunt o muritoare, care uneori privește către cer și, cu mâinile înghețate de ger, mai urc încă o treaptă...

8.11.2023

GEORGE OLTEANU

Profesor de limba și literatura română

CONSIDER CĂ CEL MAI MARE POET ROMÂN ESTE TUDOR ARGHEZI

Arghezi spunea despre Eminescu că acesta a atins înălţimi astrale, pe care muritorii de rând nu le vor atinge niciodată. Un mai frumos omagiu nu credem că s-ar mai putea face.

Într-adevăr, Eminescu a făcut cu poezia sa un imens salt valoric, creând un limbaj poetic nou, modern, diferit faţă de cel al versificatorilor precedenţi, dintre care îl menţionăm în special pe Alecsandri. Ca o simplă remarcă, să nu uităm că Alecsandri este născut în 1821, în acelaşi an cu Baudelaire. Nu mai e nimic de comentat.

Eminescu are, aşadar, un mare merit în sincronizarea poeziei noastre cu poezia universală modernă, în măsura în care convenim că poezia sa este oarecum sincronizată cu aceasta prin mijloacele de exprimare poetică.

Toţi criticii, începând cu Maiorescu şi mai ales Călinescu, au exultat entuziasmaţi de poezia sa.

De atunci părerile au rămas neschimbate. Nu vrem să fim iconoclaşti, demolatori de idoli şi de mituri, dar, privind obiectiv şi cu luciditate, vedem cum valorile estetice suferă o mutaţie, potrivit celor spuse de E. Lovinescu. Nu trebuie, aşa cum fac unii, să-l coborâm pe Eminescu în subsolul poeziei, dar nici să rămânem captivi în acea admiraţie perpetuă a sa întru eternitate.

Aţi observat, desigur, că marii noştri critici au rămas prudenţi, în expectativă, şi nu îndrăznesc să tranşeze clar lucrurile. S-a renunţat la sintagma „Eminescu este cel mai mare poet român" şi se spune ambiguu „Eminescu este poetul nostru naţional". Nu putem rămâne veşnic la aceleaşi judecăţi de valoare, osificaţi, cum bine spune poetul Virgil Diaconu, nici să facem în mod vulgar clasamente ca în sport, ci trebuie să fim tranşanţi, lucizi şi sinceri cu noi înşine; fără a nega valoarea lui Eminescu şi meritele sale în modernizarea limbajului poetic, trebuie să admitem că, deşi este un foarte mare poet canonic, cum se mai spune astăzi, după părerea noastră îl putem include între primii cinci poeţi, neputându-l însă numi cel mai mare poet român. S-a spus şi probabil se va spune în continuare că este infailibil, sublim, că nu poate fi

demitizat, că a rămas gravat în subconştientul românilor, că nu mai poate fi coborât din înălţimile astrale. Aşa cred aproape toţi, fie din comoditate şi conservatism, fie din prudenţă. Însă numai Dumnezeu nu poate fi evaluat, dar un om, fie el şi Eminescu, da, nu este imuabil.

Considerăm că cel mai mare poet român este Tudor Arghezi. Sigur că putem fi contrazişi şi acuzaţi de blasfemie şi crimă de lezmajestate, însă acesta este punctul nostru de vedere.

Eminescu nu a influenţat prea mult poezia ulterioară, nu a avut epigoni, poate Vlahuţă, în primul rând, şi alţi poeţi minori. Nu are sens să vorbim de influenţa poeziei romantice, germane mai ales, de impactul ideologic al filosofilor germani sau al filosofiei indiene din care s-a inspirat sau, mai rău, a pastişizat.

După el, la puţin timp, au apărut marii poeţi interbelici - Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu ş.a., care nu au fost influenţaţi în niciun fel de Eminescu aşa cum, de pildă, Arghezi a avut un impact major asupra întregii poezii moderne ulterioare. Şi nu credem că Eminescu mai este citit de noile generaţii, care, de fapt şi din păcate, nu mai citesc decât cu rare excepţii literatură sau, şi mai puţin, poezie.

Dacă l-am compara pe Eminescu cu poeţii străini care-l depăşesc, am aminti doar pe Baudelaire, Esenin şi Rilke, ca să dăm doar câteva exemple.

În concluzie, Eminescu este un deschizător de drumuri, un creator de limbaj poetic oarecum modern, însă o spunem cu toată responsabilitatea că Arghezi este cel mai mare poet român.

Iată că, parafrazând pe G. Călinescu, n-au trecut sute de ani, ci doar 30, şi a apărut un crin al cărui parfum este mai tare decât cel al lui Eminescu.

Profil

Ștefan Mitroi, un „povestitor al sufletului”

„Totul e între o naștere și o moarte”

Incurabil visător, inventiv, ludic, fantasmatic și poematic, purtând în suflet „cerul de-acasă”, „amintirile și mormintele” de-acolo, Ştefan Mitroi, pornind în lume dintr-un sat teleormănean (Siliștea) s-a vrut regizor de film, a terminat Dreptul și a visat să ajungă scriitor. Ceea ce chiar s-a întâmplat! I s-a căşunat, zice, să scrie literatură, debutând – ca poet – la *Astra* și a atacat toate genurile; el, doldora de întâmplări, scrie „cu aceeași inimă” și crede în căldura cuvintelor, dorind să emoționeze. Trecut prin gazetărie, procuror (o lună!) la Alexandria, „optzecistul fără generație” (cum constatase, cu îndreptățire, Ana Dobre), adăpostit sub cupola realismului magic de sorginte folclorică, rămâne un *neîncadrabil*. Luase startul ca „poet onorabil”, prezent la Festivalul ieșean (1978), păstorise (ca redactor-șef) *Opinia studenţească* și, după ’89, *Tineretul liber*, debutase cu o colecție de reportaje etnologice (*Nimic despre singurătate*, 1986) în numele unui viril expresionism ţărănesc și vădise o izbitoare „știință compoziţională”. „Poate a unui prozator”, strecurase observația Artur Silvestri, într-o cronică luceferistă, comentând volumul. Profeția, iată, s-a adeverit! Pe urmele lui Zaharia Stancu (Mitroi, în acte!), a lui Marin Preda (venit dintr-o altă Siliște), vecin cu Noica (din Vităneşti), gardat de aceste nume mari, Ştefan Mitroi s-a încumetat să eternizeze, altcumva, satul teleormănean, gelos (bănuim) că Preda i-o luase înainte. Prozator al satului de câmpie, categoric, cu „grămada” lui de porecle, „pedepsit” de memorie, intrând în visătorie, închegând o *Scurtă istorie a veșniciei*, el ne propune, de fapt, o interminabilă poemă rurală în chingile unui realism fabulos, redimensionat, mereu în mirare. „Retrăirile” sale, ne avertizează, înfrunzesc prin poezie; cuvintele au gust de pâine, puterea de a iubi, populată cu amintiri, înveşnicește spaţiul matricial, molcomind „depărtările timpului”. Fiindcă viața este „un lung şir de întoarceri”, convocând, din „veșnicia de dincolo”, figurile tutelare (părinţii, vocea casei, copilăria aciuată în curte etc.). Şi, desigur, Poezia, „o fată de la ţară”, urmele ei „răsărind pe cer”. *Pregătiri de Înviere* (2020), de pildă, sau versurile adunate în *O sută și una de poezii* (2021) sunt, negreșit, poeme epice. Sentimental fără frână, Mitroi, sfătuit să-și țină nostalgia în frâu, nu cade, însă, în pelteaua sentimentaloidă. Câte o tuşă ironică („o să treacă și veșnicia”) intervine corectiv în saga sa teleormăneană, precum în cele trei romane din *Dulce ca pelinul*, încununat cu Premiul Academiei Române. Original și profund, sedus de vraja cuvintelor înlănțuite, captând seva viului, prozatorul deapănă, sub rotirea anotimpurilor, întâmplări miraculoase, închegând o lume suficientă sieși, pulsând între trudă și visătorie. Să fi devenit el un transmodern, cum crede Theodor Codreanu?

Posibil, *Bâlciul de argint* (2015) fiind şi un aspru rechizitoriu al jafului postdecembrist („decolectivizarea") în Văjiştea, un sat în destrămare, acolo unde Fănuţă Saredulce are „amintirile și mormintele", provocând dialogul umbrelor. O lume apusă, revizitată şi un trecut viu, reînviat, placat pe o geografie reală, trezind memoria afectivă într-o existenţă dublă; concretul cotidian se întreţese cu planul metafizic, ceremonialurile de trecere pun faţă în faţă viii și morţii, „momâile" îşi retrăiesc anii tineri, bocetul, în „cuvinte cântate", întreţine tragismul viziunii, balansând între *adineauri* și *acum*. Dacă într-un alt roman (*Să locuiești într-un lătrat de câine*, 2014) candoarea dictează tonul naraţiunii într-o lume bolnavă, a copiilor străzii, cu Nelu-Mucea și ai lui, *Dacă Dumnezeu ar muri* (2011) desfăşoară o intrigă poliţistă, în vălmăşagul ipotezelor, cu transferuri de identitate, propunând, prin vocea criminalistului de la judeţ, o „teologie judiciară". În fine, fără a trece în revistă toate titlurile, *Jocuri de nenoroc* (2015), amestecând sacrul şi profanul ne invita, elegiac-regresiv, într-un sat cosmic, podul casei fiind „raiul cel adevărat"; dacă *Guantanamo* (2014) denunţa „epidemia de bătrâneţe", aici e vorba de călătoria spre moarte, parcurgând drumul „de la răsăritul soarelui până la răsăritul somnului". Şi *Poveştile cerului, poveştile pământului*, reţinând texte culese în *Lumina*, tot spre trecut îndeamnă, în aşteptarea morţii. Nesăturându-se de privit, rememorând chipurile celor dragi (părinţii, bunica Nicula, mamaia Tudora), eroul nostru, acelaşi pui de ţăran Fănuţă, scrie direct pe cer, primăvara însemnând „scoaterea cerului din pământ". *Atunci când era mereu duminică* (2017) tot în fabuloasa lume a copilăriei, a bucuriilor mici, ne îmbie. Parcă în lunga duminică blagiană („fără de seară") poposim, în tovărăşia naratorului-copil, în continuă mirare, descoperind cu ingenuitate lumea și definind-o animist (curcubeul-zmeu, oameni-ploi, balaurul plecat din icoană etc.), cu tangenţe soresciene. Monologul acestui mic scamator, pentru care cerul e „un sat apropiat", scriindu-i lui Dumnezeu, recreează lumea. Un roman-poveste este şi *Adu-ţi aminte să nu uiţi* (2022), topind adevărul documentelor în plasma ficţională. Scris „împotriva uitării", imaginarul lui Ştefan Mitroi, asumându-şi spaţiul teleormănean, cheamă pe cei plecaţi din „zarea ceţoasă a veșniciei", narând naşterea Oraşului („Alexandria mea") pentru a scăpa de „povara dajdiilor", prins într-o „fierbere fără seamăn". Convocând evenimente istorice și nume reale (cazul lui Dumitru Bălăureanu, de pildă, hoţ de cai, un picaro valah), volumul pare, mărturisea însuşi prozatorul, „un fel de Înviere" pe întinderea unui veac. Ştefan Mitroi scrie scurt, precis, cu infuzie lirică și duioșie la vedere etc., despre trecerea timpului, despre marea Istorie, dar – mai cu seamă – despre „istoria sufletelor", despre dragoste şi moarte. Îngemănând acolo destinul omului, împlinind veacul, şi al locului (oraşul), atât fiul Dobriţei, cât şi Lisăndria, „lăţită" în timp, fiind copii din flori. O scriitură polifonică, abolind, prin magma fabulatorie, hotarul dintre lumi; groparul Simion, de pildă, îi consideră pe cei plecaţi „în acelaşi timp şi în viaţă".

Fireşte, „reţeta", testată cu succes, se păstrează şi în volumul *Pisica surdo-mută şi alte unsprezece povestiri*. În *Bâlciul*, deschizând noul volum, magicienii circului stârnesc, datorită scamatoriilor, un vifor năprasnic şi o cavalcadă de întâmplări, de neoprit. Dacă *Dragoste oarbă* ne aduce în faţă un cuplu de proaspăt însurăţei, Silvia, adolescenta-femeie fiind, pe fundalul timpului reversibil, în aşteptarea lui Ion, *Ararat* ne introduce într-o familie de armeni („fără amintiri"), a căror fiică, Anaid, ajunsă în America, într-un oraş nebun (New York), nu găseşte timp pentru a-şi urma nevoile inimii. Va reveni, însingurată, îmbătrânită, cu urnele celor doi, ascultând „glasuri de cenuşă". *Cealaltă*, cu un final excepţional, deapănă povestea Mihalei, cea bătută și iubită de „omul ei", înmormântându-și soţul cu poza (lui) în mână. *Alb* ne instalează într-o abil regizată confuzie (anotimpuri, vârste), Ştefan Mitroi jonglând, prin visul lui Emilian Crivăţ, cu elasticitatea timpului, stârnind, în plină vară, ninsori abundente (cu boabe de grâu, măzăriche galbenă, făină). Profesorul Stanomir, avocat și poet, făcând „glume cu moartea", provoacă încurcături la propria-i înhumare (v. *Cântecul cucului*), cei veniţi pentru cuvântul de adio, după un popas la cârciuma *Mai bine aici decât dincolo*, ajungând după ce tristul eveniment se consumase. În *Decolare*, doctorul Horaţiu Biolan, un „croitor de inimi", văduv şi fără copii, sprijină pe cei merituoşi, răsăriţi la şcoala din satul său şi asistă la „decolarea" unui tânăr medic. *Pisica surdo-mută* este, de fapt, o elegiacă despărţire de copilărie, îngropată odată cu moartea mamei. Iar sufletul ei, adăpostit în pisica portocalie, adună vieţile tuturor pisicilor pe care le-a iubit. *Armaghedon* pune în discuţie soarta supravieţuitorilor „ghinioniști", în lumea-mormânt, cernând „făină de oameni", de după războiul atomic. Proză de înalt nivel, ea consemnează „moartea trăită pe viu", odată cu dispariţia bruscă a timpului, propunând *exerciţii de uitare* prin înjumătăţirea amintirilor şi putrezirea sufletului. În savuroasa proză *Ziua recoltei*, asistăm la păţaniile lui nea Dicu, operatorul-tractorist care proiectează filme încurcând rolele. Apare şi un Godinel, colecţionarul de ceasuri, obţinând, aşteptând-o pe răposata Aritina, „o grămadă de timp"; sau Şapte cai (adică Florin Piersic), iscând rivalităţi, tulburând minţile muieretului sătesc, prezent la astfel de vizionări sărbătoreşti. În fine, *Câinele-spectator* salvează o premieră teatrală, directorul Anchidim Olaru şi amicul său, Ionel Ruşanu, pasionaţi vânători, rătăcindu-se în ninsoarea apocaliptică.Cu *Mirese zburând* suntem în plin realism magic. Războiul, „iute de picior", lăsase satul cu o mulţime de nunţi amânate, rochiile albe ale mireselor nenuntite, văduve înainte de măritiş, putrezind prin dulapuri. Hotărând, ele, în aşteptarea unei vijelii, să se desprindă de pământ, în pofida amarului de ani („atârnând greu"), pornind în căutarea celor meniţi, cu dragostea „mereu tânără", ajungând aproape de cer. Plutind deasupra satului, dispărând, fără a se întâlni cu sufletul-licurici al aleşilor, roi ce se abătea peste sat, în căutare, pierzându-se apoi în tării.

Trecând, fugitiv, peste sumarul proaspătului volum, vom conchide că avem în Ştefan Mitroi un prozator

puternic, recunoscut ca atare de supărăcioasa tagmă scriitoricească, sub semnătura unor critici calificați. Un însingurat meditativ, sentimental, vibratil și confesiv, prefirând notații dense, cu iz aforistic. Dar Ștefan Mitroi se consideră, paradoxal, un „pierzător de meserie". Trebuie să-l contrazicem. El, survolând toate genurile, are o Operă, chiar dacă n-a ajuns (încă) „scriitorul care visează să fie", cum deseori mărturisea. Sau că, fugind de la țară, și-ar fi ales „o viață greșită". Comuniunea de altădată, risipită, e recâștigată prin cărțile sale, acolo unde vom descoperi, cu încântare, cum observase Rodica Lăzărescu, „fulgurații lirice mustind de tristețe". Ca pecete inconfundabilă, plăsmuind, pentru noi, „un alt Macondo". Rămâne să aflăm dacă Ștefan Mitroi, un povestaș din născare, se va dedica romanului (genofag, bulimic, obez, dar nu și gelatinos, respectând niscaiva rigori arhitectonice) sau va rămâne credincios formulei sale, neuitând că este poet, cultivând, cu știuta-i inventivitate năstrușnică, un epos poematico-fantasmatic, arondat Teleormanului.

Cum, recent, a publicat la *Junimea* un volum de versuri (*Memoria fumului*), cuvine-se, credem, să zăbovim asupra lui. Fiindcă, „pedepsit" de memorie, Ștefan Mitroi poartă în suflet, spuneam, „cerul de-acasă". Iar cărțile sale, indiferent de gen (poezie, proză, dramaturgie), deapănă „povestea sufletului", dezvăluind un incurabil visător. Un povestaș, așadar, ludic, enigmatic, poematic, fantasmatic, închegând o sagă teleormăneană despre o lume apusă, vie totuși, reînviată, împinsă spre orizontul fabulosului sub cupola realismului magic. În care oniricul se insinuează în realitate, în care vii și morții comunică, salvând evocativ-inventiv un duh al locului, retrăind cosmic, printr-o juxtapunere de tablouri, geneza, într-un sat esențializat. Se înțelege, *tema memoriei* sigilează desfășurările sale scriptice, subsumate unui epos poematico-fantasmatic, survolând toate genurile, înveșnicind spațiul matricial. I s-a recomandat „desprinderea de sol", înfrângând atracția gravitațională. Bănulescian (pe alocuri), cu tangențe sorésciene, Ștefan Mitroi trudește, de fapt, la un vast poem epic, sub pavăza memoriei afective. Trăind în acel „trecut continuu" (recreat), el vorbește despre timp și temporalitate, cum s-a observat. Cu mici întreruperi („Viețile noastre: mici întreruperi ale veșniciei!") și exerciții de „dezvăț", mereu în mirare, recâștigând – într-o duminică fără sfârșit – ingenuitatea: „Mi se va termina viața curând / și tot nu m-am învățat cu timpul. / După ce îmi va trece timpul, / mă voi dezvăța oare de viață?" (v. *Dezvăț*). Din această magmă fabulatorie, savurând viața ca spectacol, năzuind a opri timpul, se desprinde o *Scurtă istorie a veșniciei*: „Dacă ar fi veșnicia la mâna mea / aș împărți-o pe toată în felii / și aș da-o oamenilor / să se bucure de ea / încă din timpul vieții." (v. *Veșnicia*). Dar imaginativul Mitroi știe că această curgere a timpului, între visare și somnie (intrând în netimp), conduce la o sentință de neevitat: „Trăiesc din zilele care s-au dus. / Cele ce urmează să vină / m-au condamnat deja la moarte!" (v. *Trăiesc*).

Oarecum de caracter jurnalier, păstorind „stoluri de gânduri albe", fixate în pagină, poemele din acest volum (prozo-poeme, unele), cheamă în sprijin vocea / vocile casei și, desigur, *memoria fumului*, în „lungul lui drum către cer". Încă din volumul *Pregătiri de înviere*, motivul fumului era anunțat: „Nimic din tot ce exista / pe pământ / nu urca atât de frumos spre cer / ca sunetul fumului" (v. *Fum*, 6). Acea „sfoară de fum" avea ceva de povestit, ușor mucalit (cumva sorescian), păstrând vocile celor din casă. Fumul, ne învăța Ivan Evseev, este un „agent de legătură dintre pământ și cer". Cum poetul scrie cu o pană înmuiată în cer (v. *Pană de înger*) și retrăirile sale „înfrunzesc" prin poezie, va încerca – în alchimia textelor – să pună „nițică sfințenie". Cu dor de copilărie, plimbându-se între ceruri, plutind „în apele timpului", poetul veghează (de) la „ferestrele cerului". Își scrie cărțile, zice șugubăț, „ca să aibă cine să mă țină minte", adunând acolo „grămezi de vise și de visuri", amirosind „a părinții și bunicii lor": „Scriu câmp, păsări, ploaie, vânt, / înserare, lumină... / Asta e tot ce poți să găsești / în cărțile mele. / La poezie nu mă pricep!" (v. *Cărțile mele*). Trecând peste glumeața precizare, joaca „de-a vârstele" e peste tot prezentă. O clepsidră răsturnată, o întoarcere „la una dintre vârstele acelea de demult" e mereu râvnită: „Așa au rămas toate departe de mine, / tot mai departe. / Și copilăria / și tinerețea / și amiaza dulce a vieții. / Visez mereu să mă întorc la ele / dar pur și simplu nu mai știu pe unde." Ștefan Mitroi se copilărește, citește trecutul prin lacrimile celor plecați (a bunicii, de pildă, cu plânsul ei „înșirat pe sfoară"; v. *Scara de lacrimi*), doar astfel sufletul urcă la cer și, după o plimbare prin văzduh, revine, consfințind inevitabilul: „Ziua în care m-am născut / a murit de mult. / Cea în care voi muri / se va naște curând. / N-o să le pot face cunoștință niciodată. / Vor trece / una pe lângă cealaltă / ca niște străine!" (v. *Străine*).

Viața, ne asigură poetul, visând, obsesiv, o regresivitate imposibilă, este „un lung șir de întoarceri": „Vine tot timpul cineva / și șterge drumul pe care merg / în caz că mi-ar putea da prin gând / s-o iau înapoi." (v. *Tot mai departe*). Sentimental, confesiv, un însingurat meditativ, Ștefan Mitroi rămâne un „povestitor al sufletului". „Mai mult pușlama decât poet" (zice, alintându-se), semnatarul volumului *Memoria fumului* scrie împotriva uitării. Și ne reamintește că poezia (adevărată) e „o fată de la țară". Într-un peisaj liric supraaglomerat, populat de o puzderie de grafomani și veleitari, avem bucuria de a întâmpina un poet din prima linie valorică.

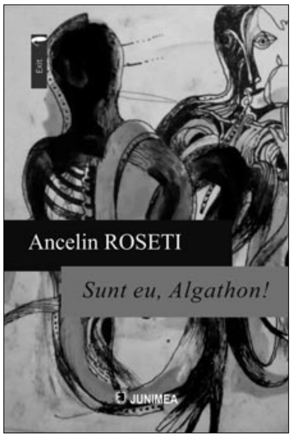
Adrian Dinu RACHIERU

Oprit la jumătatea drumului

Scriam cu câteva luni în urmă despre volumul-antologie *Vitrina cu jucării triste*, al poetului **Ancelin Roseti**, apărut postum prin grija soţiei sale, Simona Nedelcu, la *Editura Junimea* (2022), şi iată că la scurt timp am avut bucuria să citesc o nouă carte de poezie, **Sunt eu, Algathon**, apărută de curând la aceeaşi editură, cu un cuvânt însoţitor semnat de Liviu Apetroaie, carte pe care „cel oprit la jumătatea drumului" a lăsat-o nepublicată.

Rezervele de adevăr, de suferinţă, de întrebări la capătul cărora poetul nu primeşte răspuns, dialogul consistent cu sinele – ca o salvare a identităţii, sunt exploatate cu forţă în noul volum, dar şi cu o mare intensitate şi vibraţie poetică. Algathon, cel care vorbeşte cu o sinceritate neconcesivă în numele poetului, (de fapt conştiinţa sa), cercetează teme majore din istoria vie într-o dinamică a ideilor pe care cuvintele, înmănunchiate într-o formulă poetică ce poartă marca A.R, le potenţează:

„Levitaţi, domnilor, levitaţi! ...Şi nu e prima dată când, la uşa mea, bat marii eufemişti, să tălmăcească toate cele îndărătnice hieratic pe vârful înalt al limbii, de unde nu se lasă rostite în niciun chip. Şi vin, escaladând, până la mine, cordonul ombilical al lumii – sfioasa ei facere...

Poftiţi, domnilor, levitaţi! E ora când marile biografii se cer scrise. Nu vă sfiiţi! Întrezăresc în voi totuşi câteva lucruri sfinte, aidoma unor măruntaie de miel. Pregătiţi instrumentele, ascuţiţi-vă ironiile, puneţi-vă la îndemână cele necesare! Luaţi sub lupă maiestuoasele taine, schimbaţi între voi câteva replici de uzură. Sunt curios cât de departe vom putea ajunge împreună şi sunt fericit. Faceţi-vă comozi! (...)

Lăsaţi dulcegăriile şi levitaţi, domnilor! Incizaţi adânc noaptea până la miez!, din vintrele cerului meu personal răzbate dangătul celebrelor agonii. În lume s-a dat ora exactă. Fiţi bineveniţi! Levitaţi, domnilor! Levitaţi!, e ora când palmele mele, atingându-se una pe cealaltă, pot declanşa lungi amintiri." (*Levitaţi, domnilor*)

Sunt copleşitoare poemele în care tristeţea este iremediabilă, în care sentimentul nimicului şi al imposibilităţii de a schimba ceva este devastator.

Conştientizarea răului, a desacralizării, alienării şi risipirii acestei lumi, exasperarea în faţa deşertăciunilor sunt rostite cu o puternică amprentă a regretului. Accentul cade mereu pe conştiinţa de sine, pe adevărurile dureroase care aduc la suprafaţă toate metehnele lumii:

„(...) Tai venele istoriei şi iată ce văd: făcătorii de minuni şi sturionii iscusinţei, esenţele tulburi şi întregul meu popor de himere, plângând gloria anonimă a tuturor lucrurilor. Descânt farurile amorţite în lungi nostalgii şi-apoi tac – iar tăcerea îmi devine ilustră." (*Nimeni nu râde, nimeni nu plânge...*)

Sub pecetea neliniştii, a însingurării şi a unei conştiinţe meditative, poezia lui Ancelin Roseti atinge o stare-limită, o tensiune a vulnerabilităţii şi a căderilor:

„(...) greu mi-a fost fără speranţă în vis/ da! fără speranţă/ dar şi mai greu îmi e acum ajuns în inima mea/ e prea multă lumină/ e prea mult întuneric/ iluziile îmi sunt pe sfârşite/ ploaia cade rapsodic pe lângă recuzita aceasta ce mă înconjoară şi care nu e tocmai pentru mine făcută/ mă-mbrăţişez pentru ultima oară şi-mi promit onorifice aripi/ împăunez cerul gurii cu noi cuvinte şi-mi trimit scrisori de ameninţare dinspre propria-mi copilărie cardinala de ea care-şi zornăie monedele/ dând buzna pe scări/ plec în sus – se poate zbura chiar şi cu o singură aripă –" (*Rondul de indulgenţă*)

O suită de poeme de mare sensibilitate şi virtuozitate metaforică am descoperit în acest volum în care neliniştile, reflecţiile, mărturisirile configurează un spaţiu liric marcat de o dureroasă luciditate. Marcat de neputinţă este şi poetul, care nu îşi ascunde amărăciunea faţă de realitatea iluzorie, de un timp al deşertăciunilor şi irosirilor în care istoria sa personală este tulburată: „– De vei cădea acum, întreaga ta viaţă o vei dedica ridicării..."

Ca un „pionier al căderii în gol", „zâmbind micilor şi marilor orizonturi", el îşi preînchipuie prăbuşirea „de la înălţimea mult aşteptatelor fericiri":

„Când veţi auzi ceva în lume căzând, să ştiţi că aceea e steaua mea veselă, şi-atunci se va schimba înfăţişarea lucrurilor, iar sufletul se va pătrunde de propriul său urlet, şi-ntreaga lume se va auzi doar în lăuntrul meu, ca şi cum m-ar reboteza cu acelaşi nume, însă mai tânăr, însă mai lung, încât eu, atunci când va fi să mă chem, să mor, ajung cu rostirea doar la jumătatea sa, şi nici măcar atât." (*Când veţi auzi ceva în lume căzând*)

O tristeţe ironică dublează continuu strigătul poetului, în ecoul căruia el nu îşi ascunde neliniştea, epuizarea, „scâncetul lumii lăuntrice":

„(...) un deget fugar îmi arată drumul spre inimă/ iau calea de mijloc/ iau calea amiezii/ alint în accente tonice ecartamentul tratatelor de indulgenţă/ sunt iată-mă legănarea-n hamac şi scâncetul firii/ sunt briza a toate câte există înconjurătoare în mine –/ tremolul de bici al celor trecute –/ cânt şi descânt timpul sub insurecţiile tâmplei restituind psalmilor mei univoci sarea şi piperul dintâi/ şi-ndată o mie de chei se răsucesc jovial în istoria mea personală şi-atât de repede aleargă după mine trupul în vreme ce sufletul aşteaptă nerăbdător în loja sa/ un altul acum rătăceşte parcă prin mine deşi acelaşi/ sunt eu Algathon!" (*Rondul de indulgenţă*)

Liliana RUS

Textul își are ascunzișurile lui

TEODORA VASILESCU*
în dialog
cu
LIDIA VIANU

Teodora Vasilescu: *Stimată doamnă profesor Lidia Vianu, aţi ales, în calitate de poetă, romancieră, critic, translator şi cadru didactic la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine a Universităţii din Bucureşti, să vă dedicaţi cariera cuvintelor, înţelegerii şi prelucrării acestora. Care sunt avantajele călătoriilor literare? Cum ne influenţează ele relaţia cu lumea înconjurătoare?*

Lidia Vianu: Frumos ai spus, să *dedici viaţa cuvintelor*. Nu este aici meritul meu. Nici măcar alegerea mea... M-am născut cu dorinţa să scriu. Să folosesc cuvintele. La patru ani citeam. Mai întâi mi-am făcut poveştile mele, iar, cu vârsta, mi-am dorit din ce în ce mai mult să scriu romane. N-am publicat decât două... Dintre care unul abia acum a apărut, la editura Eikon. Am lucrat la el 30 de ani.

Scrisul a fost pentru mine un proces îndelungat. Am pornit cu un roman despre viaţa de liceu, care şi acum zace în sertar. Imediat după căderea comunismului, mi-a publicat Portor Franco un roman pe care l-am lucrat încă 20 de ani după aceea. Acum tocmai l-am tradus în engleză şi îl voi publica ca ediţie bilingvă definitivă, tot la Eikon. A urmat ceea ce cred că va fi ultimul meu roman, mai degrabă liric decât narativ. A fost scris în engleză şi tradus în română. Cu el mi-am împlinit dorinţa obsedantă de a scrie un roman.

Predarea cuvintelor englezeşti prin intermediul literaturii moderne şi cotemporane britanice — din prima clipă când am devenit asistentă şi până în momentul când m-am despărţit de cariera academică — a fost marea bucurie a vieţii mele profesionale.

Am predat pe înţelesul studenţilor mei. Am refuzat Studiile Culturale cu încăpăţânare. Nu aş putea afirma că resping toate cuvintele imposibile din critica literară. Unele ne sunt de mare trebuinţă. Ca unelte de lucru. Dar eu, una, le foloseam cu prudenţă, şi le explicam pe îndelete.

Atunci, la început, mă necăjeau politrucii cuvântului „ştiinţific" în critica literară, şi ce bine îmi pare acum că absolut întotdeauna am scris şi am predat clar şi aplicat pe text... Pentru că noi *suntem* cuvintele noastre şi, aşa cum bine zici, ele ne pot duce foarte departe în alte lumi, şi chiar ne influenţează relaţia cu lumea în care trăim.

A face o facultate de filologie ne conduce către ţările ale căror limbi le învăţăm. Putem afla poveşti [fie că e vorba de istorie adevărată sau de literatură imaginată], moduri de a ne trăi viaţa, răspunsuri la întrebările fundamentale [de unde venim, cine suntem]... Predând studentului o limbă şi o literatură străină, îi deschidem calea către el însuşi, îl învăţăm să se clădească şi să trăiască prin intermediul cuvântului. Pentru că limbajul este marea descoperire a rasei umane. O descoperire magică.

Când eram copil, cineva mi-a spus aşa: există oameni care învaţă din propria experienţă, oameni care învaţă din poveştile altora şi oamenii care nu învaţă niciodată. Cu literatura ne plasăm *in media res*: învăţăm, printre altele, din întâmplări consemnate în alte limbi, în cărţile pe care le citim sau le studiem. Literatura ne dă *modele*. Ne formează caracterul.

M-am întrebat de multe ori în anii din urmă, oare cu ce înlocuiesc copiii şi tinerii modelele literare cum ar fi Winnie-the-Pooh sau Nils Holgersson [pentru copii], Rudyard Kipling sau surorile Brontë [pentru adolescenţi], Stendhal ori Proust [pentru tineri]... Până în 1990, literatura era regină. Imediat după căderea comunismului, televizorul a adus o urâţenie morală cu care nu m-am împăcat niciodată: the Bundy Family, desenele animate în care personajele se bat cu cruzime, şi câte altele.

Nu mă împac cu gândul că moare literatura — acest tezaur de morală şi bunătate. Poate acesta este motivul pentru care generaţia mea încă predă cu entuziasm romanele secolelor XIX şi XX... Ca să nu ajungem la *homo homini lupus*.

TV: *Ca director al Contemporary Literature Press, prestigioasa editura online a Universităţii din Bucureşti, veniţi în sprijinul studiului limbii engleze prin literatură. Ce sfaturi aveţi pentru elevii sau studenţii care se află la început de drum, pasionaţi de literatură şi lingvistică, atunci când se gândesc să urmeze profesia de traducător?*

LV: Ajungem aici la un punct sensibil... Filologia, nu numai la noi, ci cam peste tot în lume, nu prea mai conduce la o profesie. Dacă vom avea din ce în ce mai puţini studenţi care citesc literatura engleză, motivul este că ei nu o pot folosi pentru a-şi câştiga traiul. Orice ucenic învaţă ca să ajungă undeva: îşi caută nu numai reperele morale, ci şi drumul către existenţa în societate.

Ştiu din experienţa mea. Am înfiinţat Masteratul pentru Traducerea Textului Literar Contemporan [MTTLC] renunţând în mare parte la predarea literaturii. Şi acum regret cursul pe care îl ţineam la ciclul de licenţă despre literatura britanică modernă şi contemporană. Oricât am încercat de mult, nu am putut ignora nevoia masteranzilor de a învăţa ceva

practic şi mai ales de a ajunge să traducă literatură pentru edituri.

Aşa am ajuns la ideea de Masterclass. O dată pe an am adus timp de o săptămână întreagă, opt ore pe zi, câte o editură [printre ele a fost Bloodaxe, cea mai cunoscută editură britanică de poezie], autori români, autori britanici, critici literari, traducători. Aceste Masterclass-uri au fost sprijinite de ICR, Muzeul Naţional al Limbii Române, British Council. Masterclass-ul era al Universităţii din Bucureşti în primul rând. Prin el, UB a organizat, pentru moment, ceva unic în învăţământul academic mondial: a făcut legătura masteranzilor cu scriitorii şi traducătorii români şi englezi. Am ajuns la Masterclass după o perioadă lungă de studiu al literaturii contemporane şi după o muncă de jumătate an, anual, pentru organizare. Masteranzii şi-au făcut prieteni literari în Anglia, şi mulţi dintre ei s-au tradus reciproc, iar cărţile s-au publicat. A fost o idee de succes pentru UB...

Ca să revin la întrebare, m-am străduit să deschid drumuri profesionale studenţilor mei atunci când cursurile în sine nu îi mai ajutau. Am simţit că îmi fuge pământul de sub picioare, că profesia pe care am iubit-o atât se destramă. Norocul meu este că nu duc lipsă de idei. Am mai multe decât am ajuns vreodată să pun în practică. Am făcut o groază de activităţi literare, o mare parte dintre ele fiind direct legate de editura CLP, pe care am înfiinţat-o în primul rând pentru masteranzi. Au învăţat să lucreze corectură, tehnoredactare, documentare pentru volumele scoase de noi. I-am luat cu mine să lucreze la cele 130 de volume de Lexicografie *Finnegans Wake*, şi nu a fost uşor... Dar au făcut-o cu entuziasm. Cred că asta îmi lipseşte cel mai mult acum: bucuria unui student care şi-a descoperit vocaţia.

Şi mă învârt în jurul aceleiaşi întrebări, fără să-i pot răspunde: ce sfaturi dau eu? Îţi spun drept: niciunul. Într-o situaţie ca a mea, când nu mai pot preda ce mi-a fost mai aproape de suflet, adică literatura [decât prin şiretlicuri şi pe furiş, ca să nu simtă studentul că îi cer prea mult ca volum de lectură], ce-mi rămânea de făcut decât să-i învăţ ce făceam şi eu cu ei şi pentru ei: să găsească idei, să-şi găsească bucuria şi vocea personală. Să facă CE LE PLACE. Şi să le placă lucreze, aşa cum mi-a plăcut şi mie toată viaţa, şi încă nu mi-a trecut.

Prin urmare, am făcut un fel de învăţământ personalizat: cine venea să îmi ceară sfatul, căpăta legături literare, idei, sugestii, şi mulţi dintre ei chiar au ajuns să facă ce le sugeram. Ei reprezintă şi azi UB cu succes în viaţa culturală. Nu numai românească, ci şi britanică.

Regretul meu că a trebuit să părăsesc predarea literaturii britanice moderne şi contemporane a fost compensat de entuziasmul acelor studenţi care au înţeles ce fac şi au venit după mine. Ei au fost adevărata mea reuşită şi îmi pare nespus de rău că nu mai fac ce făceam acum 5 ani, de pildă. *Fugit irreparabile tempus*, aşa că m-am restrâns la propriile mele cărţi şi la traducerea masivă a literaturii române pentru spaţiile anglofone. Am scos şi o carte de predarea limbii engleze, un manual care se intitulează *Metoda Lidia Vianu,* în 7 volume, cunoscută în şcoli în toată ţara, mai ales pentru că l-am publicat online, gratuit, la editura pe care UB o patronează de aproape 30 de ani.

Sunt nesfârşit de recunoscătoare UB, care, prin reprezentanţi ai conducerii, cum ar fi Ioan Pânzaru, Mircea Dumitru, Laurenţiu Vlad, Marian Preda, Sorin Costreie, ne-a susţinut în fiecare clipă, ceea ce mi-a permis mie să lucrez fără să mă încurc în chestiuni financiare. Editura CLP este o editură total gratuită şi non-profit. Probabil unica din România şi în lume, prin faptul că oferă gratuit volume de calitate.

TV. *De asemenea, editura Contemporary Literature Press publică şi manuale de învăţare şi testare a limbii engleze, arhive de autori şi pictori, istorii ale literaturii engleze, toate fiind disponibile gratuit, pe **website-ul editurii**. Ce publicaţie din catalogul editorial CLP le recomandaţi elevilor sau studenţilor care îşi doresc să înceapă incursiunea în lumea literaturii şi a traducerii?*

LV. Până acum 20 de ani, când concurenţa era mare, era bine cunoscută în România cartea mea *Engleza cu Cheie*. Ea face parte din Manualul în 7 volume care s-a publicat în ultimii ani. Pentru cei care vor să se pregătească să intre la Engleză cu o bună cunoaştere a gramaticii engleze şi cu un vocabular mai amplu, aceste volume acoperă cam toate ariile necesare şi au şi rezolvarea textelor, adică traducerea lor din română în engleză. Într-un viitor foarte apropiat, Editura Eikon va scoate aceste volume pe hârtie pe două coloane, ceea ce va uşura mult învăţarea. Pentru moment, manualele există gratuit online. Editura are o întreagă secţiune de manuale, aici

Mai are şi multe volume din literatura clasică engleză, publicate bilingv, pe două coloane, în română şi engleză. Citirea unui roman englez este mult uşurată de traducerea în limba română, publicată alături de textul englez. Multe dintre aceste volume au fost, de altfel, lucrate cu masteranzii MTTLC, care şi acum îşi fac stagiul profesional la editură tehnoredactând astfel de volume.

Avem şi volume româneşti traduse în engleză, în principal proză şi poezie, tot pe două coloane.

În mod special pentru cei — *rara avis* — care visează la traducerea literară, lectura unui roman publicat bilingv, cum ar fi *The Wind in the Willows. Vântul prin sălcii*, de Kenneth Grahame, , ajută mult stilului, vocabularului, fluenţei.

Pentru cei care sunt deja studenţi sau masteranzi, cam tot ceea ce am publicat le este de folos, pentru că am conceput CLP ca „Editura Univeristăţii din Bucureşti pentru studiul limbii engleze prin Literatură".

Profit de ocazie pentru a da de ştire tuturor studenţilor la Engleză din UB şi din ţară că ne bucurăm să avem noi ajutoare în tehnoredactarea de volume în limba engleză şi română. E vorba de editare în computer. Avem reguli clare. Se face o aşezare în pagină şi o corectură strictă.

Per total, se pare că am predat mai multe cunoştinţe de limba engleză prin intermediul Editurii decât o făceam pe vremea când eram asistentă şi predam seminare de curs practic.

TV. *Una dintre iniţiativele de a demitiza literatura contemporană este masterclass-ul de traducere literară „Lidia Vianu's Students Translate", în cadrul Masteratului pentru Traducerea Textului Literar Contemporan. Care a fost dinamica acestui proces captivant de traducere şi care sunt avantajele de care studenţii au beneficiat în urma implicării în acest proiect?*

LV. Masterclass-ul este una din căile pe care le-am descoperit atunci când căutam moduri diverse de menţinere a studiului literaturii. Nădăjduiam că voi putea să predau şi la Masterat literatura contemporană. Renunţasem la cursul meu de la licenţă, pentru că simţeam că cei mai tineri decât mine au şi ei dreptul să trăiască experienţa fascinantă a acestui curs. Ceea ce s-a şi întâmplat, şi m-am bucurat pentru ei.

Eu aveam câte ore voiam la MTTLC. Puteam preda şi patru semestre. Şi, recunosc, am încercat. Dar masteranzii aveau alte priorităţi decât studenţii din primii trei ani de licenţă.

Într-o zi am întrebat într-o doară: „Câte volume aţi citit voi în primii voştri trei ani de studiu?" Eu făcusem, la vremea mea, 5 ani de studiu şi citisem mai multe cărţi decât puteam

număra. Pasiunea cititului... Ideea s-a spulberat atunci când unul dintre cei mai buni studenţi mi-a răspuns candid: „Nouă.”

„Şi cum te-ai descurcat la examene?” am întrebat, uluită. Citind începutul şi sfârşitul, iar pentru mijloc cu Google.

Mărturisesc că un an chiar am încercat să predau proza analizând începutul şi sfârşitul romanelor, care sunt fragmentele cruciale, într-adevăr. Dar, ca să înţelegi de ce, trebuia să citeşti şi miezul. Unii citeau, alţii aveau slujbe: li se închideau ochii la cursuri uneori. Decisesem să le pun orele numai după-amiaza. Ca să poată merge la slujbă.

Tot eu am inclus prima stagiile profesionale, şi ani la rând am dat absolvenţilor un act adiţional de absolvire pe lângă Foaia Matricolă, semnat de Rector, Decan şi de mine. Prin acest act, masterandul pleca din program cu un CV necesar unei posibile angajări la o editură, un ziar, o bibliotecă... El învăţa, la editura online a programului, să facă o carte lucrând cot la cot cu mine, şi învăţând odată cu mine — că nici eu nu ştiam dinainte toate secretele editării, corecturii, tehnoredactării, ilustrării.

Acum toate programele masterale sunt după-amiaza şi au stagii profesionale obligatorii... Din păcate, nimic din ce am făcut nu a putut readuce farmecul nesfârşit al cursurilor de literatură. Cu cei de la licenţă putusem să scot un volum ca acesta: *The Exam-Book!*, .

Am acceptat situaţia. În locul lecturii obligatorii, am încercat să fac din traducerea literară o aventură seducătoare. Aşa am început să-mi caut parteneri: ICR, Muzeul Naţional al Literaturii Române, British Council, Ministerul Culturii, edituri, traducători, TVR, Radio România... Am făcut din studiul subtitrării o materie care şi acum este foarte iubită, predată fiind de Bogdan Radu Stănescu, cel care coordonează subtitrarea la TVR. Am adus-o pe Oana Boca pentru un curs de organizare de evenimente culturale, care era o cale interesantă pentru un filolog în căutarea unei profesii. Mai târziu, Doina Ruşti a acceptat să ţină un curs de *Creative Writing*. La început, mă luptam cu o oarecare rezistenţă, pentru că nu erau materii consacrate. Cu vremea, ele au devenit marile atracţii ale programului.

Cât despre nevoia mea de a preda literatură contemporană, ea s-a refugiat în aceste Masterclass-uri. A fost greu la început să îmi găsesc parteneri, să am fonduri, să contactez autori români şi englezi... pentru că tot ce făceam era gratuit. Cu efort am izbutit să găsesc fonduri ca să aduc în ţară scriitori britanici. Că veneau pe gratis, înţelegeau ei, dar nu ar fi fost nimeni dispus să plătească avion, hotel, hrană. M-a ajutat, ca întotdeauna, Universitatea, cu săli, cu cina la Casa Universitarilor, cu gustările din pauze. Mi-a plătit Muzeul Literaturii hotelul, iar ICR avionul. Au fost activităţi cronofage. Dura multe luni de zile să organizez un Masterclass, de la corespondenţă la logistică. Nu aveam ajutoare. Am învăţat singură ce şi cum se face.

La început, a trebuit să-mi conving studenţii să vină opt ore pe zi... Lucram în sala mare a ICR, la facultate, la sediul MNLR. După prima zi de animozitate, se împrieteneau cu autorii, englezi şi români. La deschidere, Rectorul UB era întotdeauna lângă mine, şi Directorul de Departament la fel, şi Decanul. M-au sprijinit mult şi multă vreme. Le sunt profund recunoscătoare. La fel şi tuturor oamenilor de cultură care au venit să se întâlnească cu masteranzii. Şi nu au fost puţini. Am încercat din toate puterile să aduc cultura în program, şi mai ales să-i ajut pe cursanţi să vadă din experienţa lor că literatura română TREBUIE tradusă, şi că nu poţi traduce fără cusur dacă nu ai GIRUL UNUI TRADUCĂTOR NATIV.

Nu era uşor să organizezi 100 de masteranzi, un număr mare de autori români şi 6 autori englezi, inivitaţi... Şi să fii permanent acolo, să nu laşi invitaţii singuri... Înainte de Masterclass, studenţii lucrau cu profesorii lor cam un an la traducerile din română în engleză. Aceste traduceri se materializau la finalul studiilor în disertaţia lor. Aşa făceau tinerii cunoştinţă cu viaţa culturală din România. La Masterclass, echipe de 15-20 studenţi lucrau cu câte un autor englez care stiliza traducerile lor. Englezii erau entuziasmaţi. Nu mai făcuseră aşa ceva, sau nu la o Universitate. Cred că nu-i dăduse niciunei universităţi din lume prin cap să facă acest gen de ateliere de traducere la care să fie prezenţi autorii traduşi şi stilizatorii britanici.

Pe scurt, a fost o etapă frumoasă a vieţii mele profesionale, pe care aş relua-o oricând... Circa douăzeci de ani, în total. Acum, când îmi scrie câte un fost masterand despre Masterclass-ul la care a participat, are în tonul lui aceeaşi nostalgie pe care o resimt şi eu— Ce să facem. *Fugit irreparabile tempus*, cum ziceam.

TV. *De asemenea, aţi iniţiat şi un concurs anual de poezie românească, ai cărui câştigători sunt traduşi şi publicaţi în limba engleză, un demers admirabil de a duce literatura contemporană naţională peste graniţe. Cum este primită poezia românească contemporană de către publicul străin?*

LV. Încercam de foarte multă vreme să găsesc o punte de legătură între masteranzii mei, poeţii români şi poeţii britanici, aceştia din urmă fiind posibili stilizatori în procesul de traducere a poeţilor români. M-am luptat un timp. Masteranzii nu voiau să traducă poezie. Până ajungeau ei să spună că le-a plăcut Masterclass-ul, unde au lucrat pe poezie împreună cu poeţi britanici, era mereu o primă zi încordată, când trebuia să fac prezenţa, să le explic că nu se admit absenţe... Era dezagreabil. Dar, chiar de a doua zi, se instala o stare de bine şi de entuziasm. S-au legat multe prietenii între masteranzi şi autori, români şi britanici.

Din păcate, eu îmi doream mai mult decât un act didactic, adică voiam mai mult decât să-i învăţ ceva pe studenţii mei şi atât. Eu căutam poeţii români pe care să-i traduc şi să-i şi văd publicaţi în alte ţări. Pentru asta era nevoie să lucrez eu însămi, să aleg eu şi să traduc.

La început am reuşit cu poeţii cunoscuţi, cum ar fi Mircea Ivănescu, pe care l-am lucrat împreună cu Adam Sorkin. Pentru Marin Sorescu am luat chiar premiul London Poetry Society. O traducere a mea [fără co-traducător], un volum de Eugen Simion [*The Return of the Author*], apăruse mai înainte la Northwestern University Press şi fusese nominalizată la Premiul Scaglione pentru traduceri.

M-am gândit la un moment dat să lansez o chemare la ceea ce am numit „Lidia Vianu Tanslates”, adică un concurs de traducere în engleză a poeziei naţionale, pe care să o aleg şi să o traduc eu însămi. Poeţii au reacţionat minunat. Pe parcursul a câtorva ani am ajuns să mă înţeleg eu pe mine: de ce fac aceste antologii, adică.

Simţeam că poezia s-a schimbat. Că nu mai mizează atât pe rimă, că moda vulgarităţilor şi elucubraţiilor de neînţeles a trecut. Abia anul acesta ştiu cu adevărat ce urmăream.

Nu îmi plac premiile în lumea poeziei. Fiecare scrie după legea lui, nu există comparaţie, deci nu văd rostul premianţilor. Ce căutam eu era să aleg poeţii care au schimbat faţa poeziei. Să-i traduc şi să fac din ei un model. Anul acesta am desfiinţat premiile, ierarhiile inutile. Am avut bucuria de a găsi cinci poeţi uluitori. Pe ei îi voi traduce şi îi voi publica împreună în acelaşi volum, bilingv. Editura Eikon îi va scoate pe hârtie, eu îi voi edita online la CLP.

Dat fiind că am primit multe manuscrise, după ce am citit cu mare atenţie, am reuşit să aleg şi circa 20 de poeţi care aveau unele poeme impecabile, chiar dacă nu toate. Am făcut şi o antologie pentru ei. Cam 2-3 poeme la fiecare. Nu înseamnă că ei nu sunt, sau nu vor fi poeţi buni. Eu nu fac decât să aleg calea cu care rezonez acum. Ca traducător. Poate şi ca poet.

Volumele care vor apărea anul acesta mi-au adus o mare bucurie. Sub nicio formă nu vreau să se creadă că „i-am ales pe cei mai buni". N-am criterii de comparaţie. Toţi avem ceva de spus. Eu i-am ales pe aceia care deschid un drum pentru mine. Cu nerăbdare citeam poetul următor, să văd ce mai descopăr.... Mare bucurie. Acum tocmai lucrez la traducerea în engleză a celor două volume.

Cât despre felul cum sunt primiţi poeţii români în străinătate, lucrurile sunt relative. Un volum cu adevărat formidabil, *Puntea* lui Marin Sorescu, a adus nu numai un premiu pentru traducător, dar a şi deveni libret de operă în SUA. Foarte cunoscută. Trebuie să încercăm, şi, cu un dram de noroc, o să şi reuşim. M-ar bucura o mai strânsă colaborare cu ICR în acest demers al meu... Cu siguranţă îmi voi lua un co-traducătuor nativ, chiar dacă el nu va avea mare lucru de făcut. Vreau să fiu sigură că nu dau un manuscris cu derapaje. Poezia este locul unde sufletul şi limbajul sunt îngemănate, şi, dacă limbajul îl putem traduce, sufletul îl putem doar intui... E mult de muncă la traducerile de poezie.

TV. *Ce înseamnă pentru poeți posibilitatea deschiderii către un public vorbitor de limba engleză?*

LV. Dat fiind că, aşa cum ziceam, poezia este comuniunea sufletului cu limba maternă, traducerea în altă limbă este mai degrabă o chestiune de comunicare şi există acolo un dram de orgoliu. Poetul adevărat, de fapt, trebuie să fie citit de conaţionali.

Sigur, am tradus Mircea Dinescu, de pildă, pentru Bloodaxe Books. Cartea era remarcabilă. Dacă mă întrebaţi de ecoul ei în Marea Britanie, nu ştiu ce să zic.

Norocul meu este că am o perseverenţă invincibilă. Cu răbdare, nu se poate să nu ajung. A lucra este marea bucurie a vieţii mele, fie că este vorba de traducere sau de propria mea poezie. Am avut reacţii încurajatoare la poemele mele publicate bilingv. M-am bucurat. Erau confraţi poeţi englezi. Dar nu acolo e punctul interesant. Poetul trebuie să fie citit şi lăudat de conaţionali.

TV. *Având în vedere provocările și schimbările pe care le întâmpinăm în contextul dezvoltării inteligenței artificiale, cum ne raportăm în prezent la textul scris & arta traducerii? Cum credeți că putem integra mai bine aceste noi tehnologii? De asemenea, cum îi îndrumați pe studenții dumneavoastră să folosească aceste noi instrumente?*

LV. Transpunerea poeziei scapă domeniului „traducerii", aş zice. Ea devine o artă.

Un robot nu va putea niciodată traduce un poem. Lui Leviţchi îi plăcea să ne spună o glumă [care venea de la Chomsky, de fapt]: un robot a fost pus să transpună expresia „Out of sight, out of mind" [ochii care nu se văd se uită]. Rezultatul lui a venit prompt: „A blind idiot" [un imbecil orb].

Trebuie spus că Leviţchi a fost un geniu al traducerii din engleză în română. Un om cu o viaţă spirituală atât de profundă ca Leviţchi [care — nimeni nu ştie acest lucru — se ocupa şi cu hipnoza, şi multe altele] nu putea ignora faptul că niciun robot nu are access la ceea ce numeşte omul „suflet". Mai trist este când traducătorul nu are acces nici el. Cel mai trist dintre toate este atunci când poetul însuşi nu ştie ce simte când scrie...

Pe de altă parte, există tot felul de dicţionare şi explicaţii pe internet, pe care eu însămi le folosesc atunci când vreau să verific corectitudinea unei fraze. Engleza nu este limba mea maternă, ceea ce îmi creează un complex de inferioritate de netăgăduit. Am citit enorm, am şi scris proză şi poezie direct în engleză, şi, totuşi, cum ziceam, mă duc la prietenii mei poeţii englezi atunci când vreau să fiu sigură că nu fac un pas greşit.

Prin urmare, îmi învăţ studenţii să se verifice cu cât mai multe dicţionare disponibile pe internet, cu formulări ale nativilor, şi să se asigure că sursele lor sunt corecte. Aşa cum noi avem poeţi care nu ştiu bine româneşte, au şi englezii „faliţii" lor.

Pe scurt, studentul traducător trebuie să aibă trei certitudini: prima, că înţelege sufleteşte textul tradus. A doua, că ştie destulă engleză/română ca să exprime ce a înţeles. A treia, că ştie atât de bine româneşte încât nu se va trezi folosind propoziţii total ne-româneşti cum ar fi, în ultimii ani, „ştii ce zic" [„you know what I am saying"] în locul lui „înţelegi ce vreau să spun".

TV. *Cu scopul de a îmbunătăți și eficientiza procesul de traducere a textelor literare, care sunt propunerile dumneavoastră privind modernizarea acestui proces în cadrul Universității din București? Dar la nivel național?*

LV. Dat fiind că, în cadrul Universităţii, Facultatea de Engleză este cea care predă traducerea literară, ce pot colegii mei să facă este să se asigure ca studenţii citesc mult, şi în engleză, dar şi în română. Un cuvânt pe care nu l-ai mai întâlnit nu va fi bine folosit. Fiecare dintre noi este o bancă de informaţii. Un cuvânt are multe sensuri, în funcţie de folosirea lui. Cititul educă stilul şi subtilitatea unui traducător. E simplu: nu citeşti mult, traduci prost.

Dar acest lucru se face deja... Poate că aici problema nu este profesorul, ci studentul. Cu alte cuvinte, spune-mi ce citeşti ca să-ţi spun ce fel de traducător eşti.

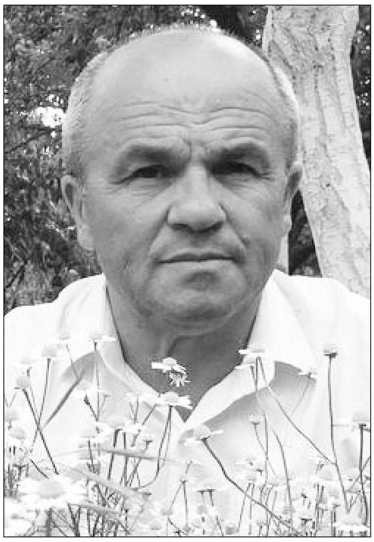
TV. *Ce așteptări aveți de la studenții care aleg să se înscrie la Masteratul pentru Traducerea Textului Literar Contemporan? Care sunt câteva dintre abilitățile pe care viitorii traducători ar trebui să le antreneze?*

LV. Viaţa m-a învăţat un lucru: să nu am aşteptări. Dacă un masterand alege să lucreze cu mine, restul îl fac eu. Eu am grijă să citească, să lucreze cu dicţionarul şi cu nativi. De aceea am organizat Masterclass-uri.

Când traduci, eşti ca un violonist: partitura trebuie tradusă în sunet. Violonistul nu e creator, el transmite. Dar violonistul simte partitura. Cum încep eu să-i spun unui student să nu traducă superficial, pentru că textul îşi are ascunzişurile lui? Nu am o regulă. Pur şi simplu mă aşez în bancă lângă student şi căutăm împreună.

*** Teodora VASILESCU**
PR Universitatea din Bucureşti, Traducătoare
1 noiembrie 2023

Constantin PREDA

sunt nopţi în care*

sunt nopţi în care
tristeţea m-aruncă-n groapa cu lei
fiecare sălbăticiune trage din mine
partea ei

sunt lei nevăzuţi
care se reped
spre creier, spre jugulară
dar și spre inima mea de ied

nu mă-nţelege nimeni
cine-ar putea să mă-nţeleagă?
doar mintea
mi-a rămas întreagă

și-n timp ce mă sfâșie
și-n timp ce mă devoră
gheara leului
îmi devine soră

cu cât mă sfâșie
cu atât mai mult pătrunde
    până la ultima picătură de sânge
chiar gheara leului
(din milă) începe a plânge

nebunul care umblă la glezne cu lanțuri de flori

în fiecare oraş
în fiecare cătun
umblă cu lanuri de flori la glezne
câte-un incorigibil nebun

unul se crede mitropolit
altul se crede președinte de ţară
unul are sub braţ o trestie uscată
și-și imaginează că ţine un concert de vioară

în fiecare capitală, în fiecare oraş
există un asemenea pur derbedeu
urcă pe treptele unei vechi case cu iederă
și visează că-l aplaudă melomanii de la ateneu

are o privire uşor suavă
alteori îndrăzneaţă
e curat ca flacăra care arde
sub gheaţă

în fiecare oraş
în fiecare cătun
umblă cu lanţuri de flori la glezne
câte-un incorigibil nebun

voi sparge banca națională

sunt un neica-nimeni
sunt un pierde-vară
sunt asinul
care duce sacii la moară

sunt un tăietor de frunze la câini
şi am o inimă frumoasă, umilă
uneori dorm pe cumpăna fântânii
alteori zbor de pe acoperişuri de șindrilă

sunt dator vândut
atâţia oameni mi-au sărit în ajutor
când mă simţeam ca un cal bătrân
ce trebuie dus la abator

poate voi muri mâine
cum să-mi plătesc atâtea datorii?
voi sparge banca naţională
de unde voi fura un sac cu frunze ruginii

sunt un pierde-vară
cenuşa unui fost curcubeu
sunt dator vândut
lui dumnezeu

roțile grele ale carului

roţile grele ale carului
tăiau ultimele cruste jilave de noroi, de nămol
se auzea doar bocetul mamei
jalea-şi vărsa cel mai tare alcool

înserarea își flutura
deasupra cimitirului basmaua
groparii cu dolii albe la căciuli
îşi încercau, în lutul umed, cazmaua

era o burniţă rece
era o ploaie măruntă, mocănească
până şi un câine orb
putea din nou să orbească

ţintirimul era ca o carte
cu o singură filă
eu eram frunza veştedă ce dormea
sub cel mai frumos strat de argilă

eu eram mortul
eu eram, până mai ieri, cel viu

era prea devreme
era prea târziu

scârţâiau roţile grele ale carului
îmbrăcate în şine de fier
se-auzea bocetul mamei
până la dumnezeu, până la cer

scârţâiau roţile grele ale carului
loitrele erau împodobite cu un chilim
pe cumpăna fântânii cânta o bufniţă oarbă
pe crucea mea un alb heruvim

din străfundul văzduhului albastru
până-n cel mai părăginit colţ din cimitir
viaţa și moartea urcau și coborau
prin acelaşi fir

psalm

nu te mai suport (îmi zice sufletul)
te-ai încovoiat, te-ai gârbovit
eşti ca un clopot
de sfinţi părăsit

abia-ţi mai târăşti picioarele
abia-ţi mai tragi paşii
peste groapa ta
aruncă flori nuntașii

crucea ţi-e putredă
lăutarii nu cântă
nimeni n-a venit
la tine la nuntă

nu te mai suport
nu meriţi în inimă nici măcar un pumnal
eşti ca umbra unui cal bătrân
care nu mai poate urca un deal

vis

purtam un rucsac cu flori de câmp în spate
și-am alunecat sub roţile unui tramvai
vai! cum i s-a putut întâmpla una ca asta
au strigat toate doamnele (înlăcrimate), vai!

din trupul meu zdrobit pe șine
nu mai rămăsese decât un fir de păpădie
vai! pe acest pierde-vară îl cunosc
a publicat, pe-o frunză veștedă, o poezie

vatmanul se freca la ochi
căzusem acolo dintr-o întâmplare
lăcrimau până şi sfinţii coborâţi din icoane
care ieșiseră în recreaţia mare

doar un fir de păpădie
mai rămăsese din firavul meu trup
şi mă zbăteam în acel vis sălbatic
ca în colţii unui lup

*** Selecţie realizată de Mircea BÂRSILĂ**

Cad frunze

Amar, cu deznădejde, cad frunzele-n apus
Şi noile privelişti se-ntind până departe,
Iar vântul cel sălbatic în mine s-a ascuns.
Cad frunzele lovite de soartă şi de moarte...

Nepăsătorul hohot al iernii mă-nfioară.
Se pregătesc de somnuri iluzii şi câmpii,
Cad frunzele ca straie de virgină fecioară,
Iar viile şi pomii de-acuma sunt stafii.

Cad visele şi-n mine le simt în destrămare,
Cad frunzele și nu poţi în viaţă să le ţii,
Culcuşuri translucide în demnă-alunecare,
Cad frunzele și nu te poţi căderii-mpotrivi.

Și crivăţul în iarnă dansează vals pe lunci,
Cu visele dansează, când visele sunt vii,
Cad visele ca frunze, dar nu poţi să le-alungi...
Și nu te poţi căderii acum împotrivi!

Amar, cu deznădejde, cad frunzele-n apus,
Cad visele, dar nu poţi în viaţă să le ţii...
Iar vântul cel sălbatic în mine s-a ascuns.
Cad frunzele și, iată, te-aştept şi nu mai vii!

Dar însuşi vinul o poveste este

Pe scoarţa întomnării scriu cuvântul,
Ademenit de drumu-i ce mă-ncântă,
Și mă gândesc să-i descifrez destinul
În toamna vieţii care mă-nspăimântă.

Potirul meu se umple cu-ndoială,
Uimiri apuse-aduce toamna rece.
Tu noaptea o dezbraci fără sfială.
Da, de n-am vin, eu nu pot petrece.

Sub frigul cărnii zac noi jurăminte,
Petrece, deci, acum doar în iubire,
Căci vinul vieţii niciodat' nu minte!
Deci, pune în pahare fericire!

Steaua iubirii cine să o petreacă,
Dacă nu vi şi dacă vin nu este?
Dintr-o sorbire eu v-aş bea, să-mi treacă,
Şi totul s-ar preface în poveste...

Se înnoptează-n lacrimi şi pe creste,
Eu tot mai scriu a vinului poveste,
Dar însuşi vinul o poveste este,
Scrisă cu har pe zările celeste.

Dan DRĂGOI

LILIANA FINTA

„Vorbele tale sunt ca un sărut”, sau poezia de dragoste din Birmingham

După publicarea cărţii *O cale către Noi*, în format e-book (2022), apoi pe hârtie, la Clubul Mitteleuropa, Oraviţa, 2023, carte ce are ca temă cunoaşterea de sine şi dobândirea liniştii interioare, Liliana Finta debutează acum cu poezie… Autoarea locuieşte în Birmingham, un oraş „rece”, civilizat, plin de istorie şi surprize culturale.

Liliana scrie poezie de dragoste… Rădăcina *dra* a cuvântului *dragoste* înseamnă, în cultura indiană, *spirit tulburător*.

Imaginarul acestei poezii lucrează cu senzaţii şi sentimente, poezia Lilianei fiind chiar un limbaj al senzaţiilor şi al sentimentelor. Tocmai de aceea, efectele obţinute sunt freamătul şi senzualitatea. De fapt, poezia aceasta pare să fie o declaraţie de dragoste.

„Vorbele tale sunt ca un sărut”, spune prinţesa. Ea produce poeticul în mod direct şi prin puţine cuvinte.

Uneori, Liliana se joacă. De pildă, în poezia în proză *Inelul*, autoarea stă de vorbă cu un arbust care o cere de soţie… Şi bineînţeles că frumoasa intră în joc şi acceptă inelul de logodnă al straniului Făt-Frumos, cel cu o mie de ochi verzi.

Liliana Finta scrie puţin. Poemele de mai jos sunt primele ei poeme şi nu ştiu dacă îi vor urma altele, dacă ea va merge mai departe pe calea regală a poeziei, deci dacă va rămâne copilul isteţ ca un proverb, care este acum, şi va continua să viseze, sau dacă rutina zilnică o va învinge.

Nu ştiu, aşadar, dacă Liliana va mai scociorî după fiinţele stranii care trăiesc libere şi fără de grijă în adâncuri. Oricum, eu o încurajez să se descopere… Însă Timpul, stăpânul nostru, al tuturor, ne va spune ce destin a avut.

Virgil DIACONU, decembrie, 2023

Dansez pentru tine

Dansez pentru tine printre oglinzi.
Şi cuvintele tale sunt muzica mea…
Şi vorbele tale sunt ca un sărut.

Rămâi

Rămâi în palmele mele,
pasăre mică.
Te voi alinta cu petale de catifea.
Braţele mele vor fi crengi în jurul tău,
prin trupul meu seva pământului va ajunge la tine.
Suflarea mea va fi izvor pentru tine
şi glasul meu va fi în versurile tale.
Rămâi în palmele mele,
pasăre mică.

Cu tine

Hey! Sunt aici.
Printre picurii de ploaie.
Sunt spaţiul dintre două picături de ploaie.
Pe fruntea ta şi pe pleoapele tale sunt.

Când deschizi ochii,
cobor şi mă preling până la picioarele tale.
Te aştept să-mi atingi tălpile cu săruturi.
Mă voi preface în fluture şi voi zbura
şi mă voi aşeza în privirea ta.

Şi privirea ta va avea culoarea aripilor mele.
Şi voi şti că sunt cu tine în văzduh.
În tot văzduhul.

Declaraţie

Câteodată sunt frumoasă.
Şi-ţi sparg liniştea cu frumuseţea mea.
Poate mă vei chema sau poate vei fugi.
Câteodată sunt o nălucă.
Şi îţi invadez lumea cu fantasmele mele.
Tu nu vei şti cine sunt. Dar eu
am să-ţi aduc aminte
că sunt fata cu picioare superbe şi cu inel.
Câteodată mă alint
şi te invit să mă dezmierzi.
Poate te vei apropia sau poate vei pleca.
Cine ştie?

Dansez cu tine

Dansez cu tine Pasăre Mică
Pe alei închipuite.

Privirea ta cade iscoditoare pe florile mele. –
Îţi trimit parfumul meu Pasăre Mică.

Culorile mele se pierd printre aripile tale.

Cuvintele sunt spuse în şoaptă
şi îţi fac loc în ascunzişul meu
Pasăre Mică.

O nălucă

Mă priveşti dintre stele...
Pentru tine sunt o bizarerie.
Mă împresori,
îmi răvăşeşti părul
şi îmi atingi cu degetele lungi obrazul.
Te întrebi: sunt reală,
sau sunt lumina din stele?
Răzvrătirea mea te uimeşte.

Când te privesc, te ascunzi,
când îţi vorbesc, fugi,
când îţi zâmbesc, te apropii.

Nuu, nu sunt reală.
Doar stelele sunt reale,
doar ele există.
Eu sunt o nălucă.

Mă priveşti din lumea ta
şi îmi faci loc printre stele.

Inelul

Mă plimbam ţanţoşă pe aleile oraşului. Ploua de multă vreme şi apa se scurgea pe faţă, pe trenci şi-n pantofi. O ploaie caldă de vară. Mă plimbam încoace şi încolo fără nicio ţintă.

Din stânga mea am auzit o voce gravă. Un arbust, mândru nevoie mare, îmi vorbeşte.

- Hei, frumoaso, cum te-ai rătăcit p'aici?!
- Hi, handsome, e o vreme superbă, ce zici?!
- Sigur, superbă vreme! Hei, frumoaso, vrei să fii soţia mea?
- Fugi de-aici, cum aş putea să mă mărit cu un arbust?!
- Sigur că poţi. Te rog dă-mi mâna şi primeşte inelul meu.

Am întins mâna printre crengile ude. Arbustul a scos mândru inelul, care era chiar floarea lui, pe care o pregătise tot anul pentru mine, şi mi l-a aşezat pe deget. Era cel mai preţios inel ce s-a pomenit vreodată! Inelul-floare.

Poem

Eu văd cum raza de lumină din ochii tăi
atinge văzduhul.
Mă urc pe ea şi ating cerul cu degetele.

Voi lua cu mine toate vrăbiile pământului
şi le voi învăţa să zboare în lumi nebănuite.
Vii şi tu?

15 septembrie 2023

de-ar veni un sfânt la mine

de Florian SILIŞTEANU

de-ar veni la mine sfântul care nu mai are casă
care taie iarba lumii şi-o usucă şi n-o lasă
în pridvorul norilor de-ar veni odată
vremea sărbătorilor

de-ar veni la mine setea celui care n-a băut
de-ar veni la mine nunta - nunţii din cuvânt
şi din cana galileii îngerii la gât cu chei

de-or veni colindătorii şi nu m-or găsi acasă
să vină la drumul-mare unde e mama mireasă
mama ta ori mama lui MAICA NOASTRĂ -
A DOMNULUI

de-or veni la dumneavoastră să vă bată
în fereastră
păsările zgribulite şi cu aripi prăpădite
să deschideţi că nu ştiţi când de pasăre muriţi
şi primiţi puneţi pe masă toată dragostea rămasă

de-or veni să vă colinde cei sărmani şi cei desculţi
nu le daţi pantofi mai mari şi nici pe aceia strâmţi
nu le daţi mâncarea veche nici umbra
de pe perete
că DOMNUL VEDE ŞI SPALĂ şi nimeni
nu vă mai scoală

de n-aveţi ce să le daţi îngerilor condamnaţi
îndrăzniţi şi-acoperiţi faţa ca să nu se vadă
cum plânge prima zăpadă

apoi... de vă vin cei dragi la masă
scoateţi cuiele din casă, dumicatul mâinilor
rupă lanţul câinilor
de-ar veni la mine sfântul care nu mai are casă
care taie iarba lumii şi-o usucă şi n-o lasă
în pridvorul norilor
de-ar veni odată vremea sărbătorilor ....

(Houston, TEXAS, USA, decembrie 2015)

Literatura babiloniană şi asiriană

EPOPEEA LUI IZDUBAR

Cântecul de dragoste al lui Tammuz

O, iubire de pe pământ! O, dragoste din cer!
Cel mai preţios dar ce zeii ne-au dăruit.
Prin tot sufletul meu să pătrundă
Şi din inima mea cel mai drag liman să facă,
Căci Dragostea sărutul întoarce!
O, lasă-mă capul să-mi rezem
Pe pieptul tău şi-aşa de dulce să mă odihnesc !
Viaţa mea din nou va începe.

De farmecele tale lasă-mă să mă bucur!
Viaţa nu cunoaşte o mai mare fericire.
Precum pasărea colibri ce nectarul îl soarbe
Să beau noua încântare cu buzele mele
Precum albina ce astfel capul îşi înfige
În abisul de nectar!

O, iubito, dulcea mea regină! Inima mea îţi aparţine!
Viaţa mea o cuprind în braţele mele!
Cea mai scumpă vrăjitoare, Regină divină!
Sufletul meu nu îţi poate opri farmecele,
De fericire, el ar zbura.
Nicio altă bucurie nu-mi doresc în afară de a sta cu tine.
Dacă din această viaţa dragostea este alungată,
Acolo, fără trup, sufletul meu cu greu ar respira
Şi s-ar stinge de dor şi de durere,
Dacă dragostea ar fi exilată.
Dacă Dragostea s-ar ascunde şi aripile şi-ar strânge
În sălaşele din ceruri strălucitoare,
Atunci fiecare bard fără har ar cânta
Despre fericirea care pe pământ trăieşte şi moare.
O astfel de dragoste îmi doresc.
Îţi doresc trupul, pieptul tău plin de iubire,
Braţele mele iubitoare să te cuprindă
Şi la pieptul tău în pace să mă odihnesc.
Altfel, pentru mine această lume ar fi moartă.
Nicio altă viaţă n-aduce fericire.
Dacă-i aşa, regina mea,
Mă duc cu bucurie spre-acel tărâm binecuvântat.
Dar dacă nu, atunci lasă-mă să mă scurg
În pământ, şi păraie prin timpul schimbător de-aş fi,
Pentru mine ar fi mai multă fericire,
Căci atunci, prin florile-nflorite
Pământul aş putea să-mpodobesc, sufletul să-mi desfete.
Şi-astfel pe pământ nicicând n-aş putea muri ,
Căci, deşi aş fi ascuns vederii,
Cu bucurie, din nou voi răsări!
Şi să cânt ca o dulce pasăre cântătoare,
Sau în bătaia vântului ca un lan de grâu să unduiesc,
Ca păsărelele galbene ce-au cântat acolo,
Pe pământ, şi-astfel din nou voi putea să trăiesc!
De-acea lume minunată să mă bucur,
Printre câmpuri de ciulini sau trestii unduitoare,
Sau în caprifoi să mă ascund,
În alte întruchipări ale vieţii din nou voi trăi
Şi de cea mai grozava petrecere de pe Pământ mă voi bucura!

Traducere din limba engleză de Liana ALECU

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacţie:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Ion PANTILIE

Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Corectură:
Jean DUMITRAȘCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra
conţinutului textelor revine
autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii
decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
VENUS PRINTING SOLUTIONS
Iași

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

ANTOLOGIA PALATINĂ. Cartea a V-a. Poemele iubirii – lansată la Gaudeamus

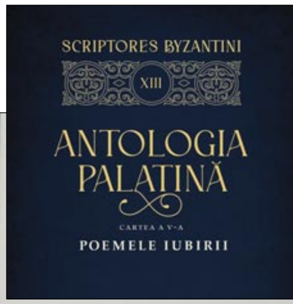
În cadrul târgului de carte Gaudeamus, organizat la RomExpo, în perioada 22-26 noiembrie, a fost prezentat publicului volumul de epigrame eline **Antologia Palatină. Cartea a V-a. Poemele iubirii**. S-au aflat, alături de **Alexandru Nicolae**, directorul Editurii Universității din București, gazdă a evenimentului, traducătorii și editoarea acestei lucrări: **Margareta Sfirschi-Lăudat**, lector al Facultății de Limbi și Literaturi Străine, **Cristian Șimon**, masterand al Facultății de Litere și absolvent al programului de filologie clasică, și **Simona Nicolae**, cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române și conferențiar al universității bucureștene.

Despre volumul de curând apărut au vorbit doamna **Gabriela Creția**, profesor emerit al Catedrei de filologie clasică, **Simona Popescu**, scriitoare și conferențiar al Universității din București, și **Liviu Franga**, scriitor și profesor emerit al aceleiași universități. Invitații au menționat performanța traducerii care îmbină echivalarea lexicală expresivă cu păstrarea prozodiei originalului, au apreciat aparatul critic și notele numeroase ce îi oferă lucrării o excelentă calitate filologică, au subliniat rolul pe care traducerile literaturii clasice grecești îl au în cultura noastră, îndemnând totodată autorii să ducă la bun sfârșit versiunea românească a celor cincisprezece cărți ale *Antologiei Palatine*, colecție amplă de versuri, niciodată tradusă integral în limba română.

Volumul *Antologia Palatină. Cartea a V-a. Poemele iubirii*, realizat de **Simona Nicolae** (ediție critică, traducere, note, studiu introductiv), **Cristian Șimon** (traducere, note, glosare și indici), **Margareta Sfirschi** (traducere, note, studiu introductiv și glosar dialectal) și **Sorana Man** (traducere, note), apărut cu sprijinul Institutului de Studii Sud-Est Europene, al Fundației Culturale Grecești și al Universității din București, este al XIII-lea din colecția *Scriptores Bizantini*, aflată, de anul acesta, în portofoliul Editurii Universității din București. În aceeași colecție vor apărea în curând volumele: Manuel Paleologul, *Discursuri* și *Sfaturi pentru conducerea împărăției* (ediție revizuită), *Antologia Palatină. Cărțile I-IV. Poeme creștine, ecfrastice și prologuri* și *Cartea a XII-a. Poemele iubirii pederastice*.

Cu ocazia aceluiași eveniment, standul Editurii Universității din București - Bucharest University Press a găzduit și lansarea altor trei volume. Un public numeros a participat la prezentarea cărții *Idee și veșmânt*, semnată de Sebastian Grama, volum ce reunește textele prezentate la primele patru ediții ale colocviului omonim organizat de Asociația Hestunga, precum și alte lucrări elaborate, în siajul aceleiași teme, direct pentru tipar. Despre începuturile radiofoniei în mai multe țări ale lumii, dar, mai cu seamă, în România vorbește volumul semnat de Monica Ghiță-Stoica, *A fost odată la Radio (1928-1938)*, analiză detaliată, bazată pe documente inedite, a activității editoriale a Societății Române de Radiodifuziune și a receptării radioului de către publicul interbelic. Seria lansărilor la EUB-BUP s-a încheiat cu prezentarea volumului *Trecute vieți de glume și glumeți: socio-istorii.* „Se râde în vreme de război? De ce nu? A râs vreodată Iisus? Cum să nu? Napoleon, Hitler, Stalin, Ceaușescu glumeau? Ba bine că nu.” - se întreabă și își răspunde Eugen Istodor, autorul acestui volum.

Prezență remarcabilă la această ediție a Târgului Gaudeamus, Editura Universității din București, relansată sub conducerea lui Alexandru Nicolae, a oferit cititorilor lucrări din domenii diverse, cu un conținut substanțial și o ținută grafică admirabilă.

CARTEA DE FILOSOFIE

Turnura metafizică. Imaginativul uman în *Eșecul gândirii calculatoare și reafirmarea metafizicii,* de Mircea Arman

Publicată anul trecut la Editura „Tribuna”, *Eşecul gândirii calculatoare şi reafirmarea metafizicii* este o riguroasă pledoarie pentru reafirmarea metafizicii în gândirea ştiinţifică umană. Această carte aduce o contribuţie imensă la istoria filosofiei prin afirmarea metafizicii ca ştiinţă de drept şi mai mult decât atât, ca ştiinţă originară care *înglobează* şi nu *se subordonează* (ca o ‘slujnică’, în cuvintele autorului) la ceea ce noi azi numim ştiinţă sau metodă ştiinţifică. Metafizica poate să dea mai multă complexitate înţelegerii umane prin postularea imaginativului poietic.

Autorul porneşte demersul său printr-un istoric al conceptelor de capacitate imaginativă apriorică şi imaginativ poietic raţional aprioric, pornind de la filosofia greacă până la William Ockham. A doua parte a cărţii este dedicată eşecului gândirii calculatoare şi reafirmării metafizicii prin imaginativul poietic.

Aşa cum spuneam, istoria ştiinţei sau filosofia ştiinţei vădesc, până în prezent, cel puţin două carenţe mari. Una o reprezintă faptul că gândirea calculatoare se proiectează pe sine în demersul ştiinţific:

„Problema este aceea că cercetarea, în cele mai multe cazuri, nu corespunde realităţii, nu se coagulează nici măcar la nivelul unui adevăr de tip *adequatio rei ad intellectus*. Ea se manifestă ca voinţă de a cunoaşte, ca voinţă de sine şi pentru sine şi care are ca scop suprem cunoaşterea privită în general drept cunoaştere, ratând de cele mai multe ori aplicabilitatea asupra obiectului de cercetat sau, mai precis, nimerind-o arareori”. (p. 153-154).

Mai mult decât atât, gândirea calculatoare, în ansamblul istoricităţii ei, păcătuieşte prin concentrarea pe parte şi nu pe întreg. Mircea Arman dă exemplul metodei prin calcul matematic cu scopul de a demonstra lipsa de viabilitate a acestui tip de gândire. Ideea principală este că această gândire este aprioric auto-reflexivă, ea se oglindeşte pe sine, şi nu fenomenul, care este într-o permanentă fluctuaţie şi devenire. Aici este punctul în care metafizica poate să se reafirme:

„Este momentul în care metafizica şi gândirea liberă raţională, cu mijloacele sale specifice de surprindere a universalului, îşi poate reafirma superioritatea în faţa ştiinţei. Ştiinţa nu are o viziune integratoare a existenţei umane, cercetările ei trebuiesc dirijate spre scopuri care să servească umanitatea...” (p. 161)

Iar modul în care ştiinţa poate să servească umanitatea este prin afirmarea imaginativului creator al metafizicii. Cum defineşte autorul imaginativul uman?

El este, în primul rând, aprioric, apare ca un dat al fiinţei în momentul fiinţării şi prin care fiinţa creează sens în întâlnirea dintre sine şi lumea înconjurătoare. În al doilea rând, el este raţional, nu are nimic de-a face cu fantezia sau facultatea imaginativă. El merge mână în mână cu *poiein*, cu ideea de a face, de a crea, de a aduce în lume. În acest fel, imaginativul uman este şi un act creativ, care merge de la construcţia realităţii până la marile acte creative ale umanităţii. Or, spune autorul, aceasta creează lumi (posibile) şi nu un neant, aşa cum se crede. Lumea este actualizată şi concretizată permanent prin imaginativul creativ:

„Analiza lumii nu poate porni decât de la capacitatea re-creativă, de la *imaginativul poietic raţional aprioric* şi de la plăsmuirea *lumilor posibile raţionale*”. (p. 179)

Pericolul pregnant astăzi, spune Mircea Arman, este crearea lumilor imaginative virtuale, care sunt un fel de surogate ale lumii actuale şi care au tendinţa să ne îndepărteze şi mai mult de realitate şi, în consecinţă, de adevăr. Or adevărul este destinaţia firească a oricărei cercetări ştiinţifice. Dar gândirea tehnică „nu poate să construiască o lume reală în care Dasein-ul să aibă posibilitatea dezvoltării sale plenare şi finalitatea metafizică a gândirii sale. Lumea creată de ea este una virtuală, supusă creşterii şi prăbuşirii instantanee, aşa cum instantaneu se poate prăbuşi lumea reală care şi-a încredinţat valorile ei şi toată informaţia unor ‘nori’ virtuali”. (p. 208.)

Imaginativul creativ uman aduce cu sine afirmarea unor valori fundamentale pentru evoluţia şi bunăstarea umanităţii – binele, adevărul, frumosul, sublimul, etc. (p. 220). Aceste valori sunt puse în pericol de gândirea calculatoare şi mai ales de lumile virtuale, de metaversul creat în urma apariţiei internetului. Ele sunt totuşi necesare, cruciale, chiar, în salvarea umanităţii de la dezagregare. Imaginativul creativ uman este ce dă omului demnitate umană şi capacitate de creaţie. Fără el, ne putem imagina transformarea omului în maşină. Mircea Arman încheie superba sa pledoarie in favoarea metafizicii în felul următor:

„În concluzie, Dasein-ul societăţile, ştiinţa şi tehnica planetară merg înspre părăsirea esenţei celei mai esenţiale a omului: raportarea la lumea prin capacitatea sa naturală, subiectivă, care este conştiinţa. Raportarea la ‘realitatea’ virtuală va schimba nu numai raportarea la social, la valorile sociale, juridice, comportamentale, psihologice, ci şi raportarea de esenţă a omului la ceea ce el creează ca lume din fiinţarea disponibilă, care în afara fiinţei este lipsită de orice sens.” (p. 228-229)

Ioana COSMA